

การบังคับโทษปรับและมาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับของประเทศไทย
และต่างประเทศ

3.1 การบังคับโทษปรับในประเทศไทย

โทษปรับถือเป็นโทษประเภทหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา การกำหนดโทษปรับแก่ผู้กระทำความผิดเป็นนโยบายทางอาญา (Criminal Policy) ประการหนึ่งที่มุ่งเน้นการลงโทษผู้กระทำความผิดในทางเศรษฐกิจ คือ มุ่งบังคับต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด การบังคับโทษปรับตามกฎหมายในประเทศไทย โดยทั่วไปศาลจะทำหน้าที่ในการลงโทษปรับและบังคับชำระค่าปรับ แต่ในบางกรณีอาจให้เจ้าพนักงานทางฝ่ายบริหารมีอำนาจในการบังคับใช้โทษปรับ ซึ่งได้แก่ การเปรียบเทียบปรับ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบังคับใช้โทษปรับ การบังคับโทษปรับในประเทศไทย จึงมีด้วยกัน 2 กรณี คือ การเปรียบเทียบปรับโดยเจ้าพนักงานและการกำหนดโทษปรับโดยศาล รายละเอียดดังนี้

3.1.1 การเปรียบเทียบปรับโดยเจ้าพนักงาน

การกำหนดปรับโดยเจ้าพนักงาน เป็นการบังคับใช้โทษในทางอาญาโดยฝ่ายบริหาร ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการ "เปรียบเทียบปรับ" เพื่อให้คดีนั้นได้เสร็จสิ้นลงในชั้นเจ้าพนักงาน หากเจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ครบถ้วน ซึ่งการเปรียบเทียบปรับนั้น มีผู้ให้ความเห็นว่าเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำความผิดและชี้ขาดว่ามีความผิดแล้วจึงกำหนดโทษลักษณะเช่นนี้ นักวิชาการทางกฎหมายรัฐธรรมนูญเรียกว่า เป็นการใช้อำนาจตุลาการโดยฝ่ายบริหาร

เหตุผลสำคัญที่ยอมให้เจ้าพนักงานมีอำนาจทำการเปรียบเทียบเช่นนั้นได้ก็เพราะว่า ในกรณีความผิดอาญาเล็กน้อย หากไม่มีกระบวนการเช่นนี้คดีความทั้งหมดก็จะเข้าสู่ขั้นตอนของศาลอันทำให้เกิดภาระต่อกระบวนการยุติธรรมขึ้นโดยไม่จำเป็น¹ ดังนั้น การเปรียบเทียบปรับโดยเจ้าพนักงานจึงเป็นการถ่วงดุลหรือแบ่งเบาภาระของศาลโดยวิธีการพิจารณาหรือชี้ขาดในเบื้องต้นเสียก่อน ซึ่งหากไม่มีกระบวนการเช่นนี้ก็คงต้องใช้วิธีนำคดีไปฟ้องต่อศาลทั้งหมด ซึ่งจะทำให้เกิดภาระต่อกระบวนการยุติธรรมโดยไม่จำเป็น

¹ สุวรรณ ทองเนื้อแข็ง, "การบังคับโทษปรับ", หน้า 24-25.

ประโยชน์ของการเปรียบเทียบปรับโดยเจ้าพนักงาน ได้แก่²

1. เป็นการช่วยลดภาระของศาล และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ การให้อำนาจเจ้าพนักงานในการเปรียบเทียบสามารถทำให้คดีความส่วนหนึ่งเสร็จสิ้นลง เลิกกัน หรือระงับไปตั้งแต่ในชั้นเจ้าพนักงาน ไม่ต้องนำคดีมาสู่ศาล ซึ่งก่อให้เกิดภาระต่อศาลโดยไม่จำเป็น อันอาจกระทบต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรม

2. เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ต้องหาเอง ในการดำเนินคดีในศาล

3. เกิดประโยชน์ทางฝ่ายปกครอง ทำให้การได้ตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดมารับโทษเต็มอัตราโทษในกฎหมายได้โดยง่าย

4. การเปรียบเทียบโดยเจ้าพนักงานไม่ขัดต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจ เพราะต้องอาศัยความสมัครใจของผู้ต้องหาอยู่ด้วย ไม่ใช่อาศัยอำนาจบังคับของฝ่ายบริหารที่จะเข้าไปใช้อำนาจหน้าที่เช่นนั้นเสียเอง และหากว่ามีปัญหา เช่น ผู้ต้องหาไม่ยินยอม หรือยินยอมแต่อ้างว่ากระบวนการต่างๆ ไม่ถูกต้อง ก็สามารถนำคดีไปสู่การพิจารณาของศาลในที่สุดได้

บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีอาญาที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการเปรียบเทียบปรับ คือ มาตรา 37 ความว่า “.....

- (1) ในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณา
- (2) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษหรือคดีอื่นที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรซึ่งมีโทษปรับอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบแล้ว
- (3) ในคดีความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเกิดในกรุงเทพมหานคร เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่นายตำรวจประจำท้องที่ตั้งตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการในตำแหน่งนั้นๆ ได้เปรียบเทียบแล้ว
- (4) ในคดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามค่าเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว”

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถแยกประเภทคดีที่เจ้าพนักงานสามารถเปรียบเทียบปรับได้ กล่าวคือ 1. คดีที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ตามประมวลกฎหมายอาญา และ 2. คดีที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ตามกฎหมายอื่น

(1) คดีที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ตามกฎหมายประมวลกฎหมายอาญา

คดีที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ตามประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ คดีที่มีโทษปรับสถานเดียว คดีความผิดลหุโทษ คดีความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าคดีลหุโทษ และคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

- คดีที่มีโทษปรับสถานเดียว

คดีอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่เจ้าพนักงานก่อนศาลพิจารณาคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (1) กำหนดให้คดีอาญาเล็กน้อย แต่ที่กฎหมายมิได้ใช้คำว่า “เปรียบเทียบ” เพราะไม่ใช่เป็นเรื่องเข้ามากำหนดค่าปรับ ซึ่งอาจต่ำกว่าอัตราค่าปรับอัตราสูงสุดที่กฎหมายกำหนดก็ได้ แต่เป็นเรื่องที่ผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราที่สูงเสียเอง ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่จะไม่รับก็ได้ และจะรับต่ำกว่าอัตราค่าปรับอย่างสูงก็ได้ กฎหมายจึงมิได้ใช้คำว่าเปรียบเทียบ แต่อาจจัดว่าเป็นวิธีการหนึ่งของการเปรียบเทียบโดยไม่ให้ดุลยพินิจแก่เจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร³

- คดีความผิดลหุโทษ

มาตรา 102 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “ความผิดลหุโทษ คือ ความผิดซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเช่นว่านี้มาด้วยกัน”

ดังนั้น ความผิดลหุโทษจึงได้แก่ความผิดสถานเบา ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ ความผิดตามมาตรา 367 ถึงมาตรา 398 นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาประเภทอื่นๆ ที่ได้กำหนดโทษเช่นเดียวกันนี้ ก็ถือว่าเป็นความผิดลหุโทษด้วยเช่นกัน

³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 30.

- คดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าคดีลหุโทษ

ก่อนใช้ประมวลกฎหมายอาญา ความผิดลหุโทษ หมายความว่า ความผิดที่บัญญัติไว้ในส่วนที่ 10 ของกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 รวม 7 มาตรา เท่านั้น ไม่หมายความว่าความผิดตามกฎหมายอื่น ๆ ที่มีโทษในระดับเดียวกัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประสงค์จะให้เปรียบเทียบได้ทั้งหมด จึงบัญญัติถึงความผิดที่อัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษไว้ด้วย แต่ปัจจุบันนี้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 102 บัญญัติว่า “ความผิดลหุโทษ คือ ความผิดซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเช่นว่านี้มาด้วยกัน” ดังนั้น ความผิดลหุโทษในขณะนี้จึงมีความหมายคลุมไปถึงความผิดทุกประเภทที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ⁴

- คดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

โดยที่คดีประเภทนี้มีโทษปรับสถานเดียวและอัตราค่าปรับไม่สูงจนเกินไป ดังนั้น จึงไม่ใช่คดีที่ร้ายแรง และศาลไม่อาจจะลงโทษจนถึงขั้นจำคุกได้ จึงถือเป็นความผิดที่ควรให้มีการเปรียบเทียบได้ ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้

(2) คดีอาญาที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ตามกฎหมายอื่น

- คดีเกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากร

ความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร ได้แก่ ความผิดตามประมวลรัษฎากร กฎหมายศุลกากร และกฎหมายเกี่ยวกับภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกิน 10,000 บาทนั้น ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีโทษจำคุกหรือไม่ ก็สามารถทำการเปรียบเทียบปรับได้⁵

- คดีอาญาตามกฎหมายอื่น

คดีอาญาตามกฎหมายอื่นที่ให้อำนาจเปรียบเทียบได้ ในกรณีที่มีกฎหมายพิเศษใดให้อำนาจเปรียบเทียบไว้ พนักงานเจ้าหน้าที่ก็มีอำนาจเปรียบเทียบได้ ซึ่งก็เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานอื่นที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ก็ได้แล้วแต่กรณี เช่น ตามพระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. 2493 มาตรา 31 บัญญัติว่า “ผู้ที่ขายหรือนำออกแสดง

⁴ กุศล บุญเย็น, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ, 2539), หน้า 73-74.

⁵ สุวรรณ ทองเนื้อแข็ง , “การบังคับโทษปรับ”, หน้า 30.

เพื่อขายซึ่งสุราที่รุ่มทำขึ้นฝ่าฝืนมาตรา 5 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5,000 บาท" แม้ว่าความผิดดังกล่าวนี้ไม่ใช่ความผิดลหุโทษ แต่ก็ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการเปรียบเทียบปรับได้⁶

3.1.2 การเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายปกครอง

การเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายปกครองมีขอบเขตในการศึกษาเฉพาะค่าปรับทางปกครองรายวันที่ใช้เป็นมาตรการบังคับในกรณีที่ได้มีการปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง ซึ่งมีสาระสำคัญในการพิจารณา 2 ประการ ได้แก่ ก. กรณีที่สามารถเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายปกครอง และ ข. วิธีการและหลักเกณฑ์ในการเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายปกครอง

ก) กรณีที่สามารถเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายปกครอง

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539⁷ ได้บัญญัติถึงการบังคับทางปกครอง กล่าวคือ ในกรณีที่วัตถุแห่งการบังคับตามคำสั่งทางปกครองเป็นการกำหนดให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองกระทำการหรือละเว้นกระทำการ เช่น ให้อำนาจหรือปลดปล่อยโฆษณาที่ไม่ได้รับอนุญาต รวมถึงการรื้อถอนสิ่งก่อสร้างที่ไม่ได้รับอนุญาตหรือก่อสร้างผิดแบบ เป็นต้น หากผู้รับคำสั่งทางปกครองฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครอง อันได้แก่ การใช้กำลังทางกายภาพเข้าดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง และการใช้มาตรการกำหนดค่าปรับทางปกครองรายวัน

ข) วิธีการและหลักเกณฑ์ในการเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายปกครอง

การใช้มาตรการกำหนดค่าปรับทางปกครองรายวันมีวิธีและหลักเกณฑ์ดังนี้⁸

⁶ เรื่องเดียวกัน , หน้าเดียวกัน.

⁷ กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 เป็นการทั่วไปกับการปฏิบัติราชการทางปกครอง ดังนั้น ในกรณีที่กฎหมายเฉพาะเรื่องอื่น ๆ ได้บัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองในเรื่องใดไว้เป็นการเฉพาะแล้วก็ให้ใช้กฎหมายเฉพาะเรื่องนั้น

⁸ กมลชัย รัตนสกาววงศ์, กฎหมายปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2544), หน้า 90-91.

1. กรณีที่เจ้าหน้าที่ไม่อาจเข้าดำเนินการบังคับการด้วยตัวเองและไม่อาจมอบหมายให้บุคคลอื่นดำเนินการแทน โดยมีความประสงค์ให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองดำเนินการเองไม่ว่าด้วยสาเหตุใดก็ตาม เช่น เจ้าหน้าที่มีภาระงานราชการมาก ยังไม่อาจดำเนินการเรื่องนั้นได้ในขณะนั้น การดำเนินการเอาเองจะได้ไม่คุ้มเสียโดยชั่งน้ำหนักกับประโยชน์ของส่วนรวมแล้ว เป็นต้น เจ้าหน้าที่อาจใช้ดุลยพินิจในการปรับผู้รับคำสั่งทางการปกครองเป็นรายวันโดยกำหนดจำนวนเงินค่าปรับต่อวันตามสมควรแก่เหตุ แต่ต้องไม่เกินสองหมื่นบาทต่อวันตามมาตรา 58⁹ (2) แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

2. ดุลยพินิจในการกำหนดจำนวนเงินค่าปรับทางปกครองต่อวัน เจ้าหน้าที่ที่สามารถกำหนดให้มีจำนวนสูงถึงสองหมื่นบาทนั้น โดยหลักการควรให้เป็นอำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ระดับสูง ส่วนเจ้าหน้าที่ระดับรองลงมาควรจะมีอำนาจในการกำหนดค่าปรับในระดับลดหลั่นลงมา

โดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจกำหนดจำนวนค่าปรับทางปกครองในกรณีที่ผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองหรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ได้แก่ รัฐมนตรี คณะกรรมการตามกฎหมาย ปลัดกระทรวง อธิบดี หรือตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่า ปลัดกระทรวงหรืออธิบดีผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด โดยมีอำนาจในการกำหนดค่าปรับทางปกครองแตกต่างกันไป แต่ไม่เกินสองหมื่นบาทต่อวัน¹⁰

⁹ มาตรา 58 คำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้กระทำหรือละเว้นกระทำ ถ้าผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) เจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการด้วยตนเองหรือมอบหมายให้บุคคลอื่นกระทำการแทนโดยผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองจะต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายและเงินเพิ่มในอัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของค่าใช้จ่ายดังกล่าวแก่เจ้าหน้าที่

(2) ให้มีการชำระค่าปรับทางปกครองตามจำนวนที่สมควรแก่เหตุ แต่ต้องไม่เกินสองหมื่นบาทต่อวัน

เจ้าหน้าที่ระดับใดมีอำนาจกำหนดค่าปรับทางปกครองจำนวนเท่าใดสำหรับในกรณีใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องบังคับการโดยเร่งด่วนเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายที่มีโทษอาญาหรือมิให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะ เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยไม่ต้องออกคำสั่งทางปกครองให้กระทำหรือละเว้นกระทำก่อนก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องกระทำโดยสมควรแก่เหตุและภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน

3. เงินค่าปรับทางปกครองนี้แตกต่างจากโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาหรือโทษปรับทางอาญาตามกฎหมายอื่น เพราะสาเหตุของการต้องชำระค่าปรับทางปกครอง คือ การฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง ซึ่งไม่ใช่ความชั่วร้ายอันจะทำให้เกิดความรับผิดชอบทางอาญาแต่อย่างใด ค่าปรับทางปกครองเป็นมาตรการในการบังคับเพื่อให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง มาตรการนี้มักจะนำไปใช้ในกรณีที่หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าระหว่างผู้รับคำสั่งทางปกครองและเจ้าหน้าที่ จึงอาจจะนำมาใช้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนกว่าจะบรรลุวัตถุประสงค์ของเจ้าหน้าที่ แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองมีอาจปฏิบัติตามคำสั่งได้ด้วยตนเองจริงๆ เจ้าหน้าที่ก็ไม่อาจใช้มาตรการค่าปรับรายวันทางปกครองรายวันกับบุคคลนั้น

4. มาตรการกำหนดค่าปรับทางปกครองใช้ได้กับคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองกระทำการและละเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสั่งทางปกครองในกรณีหลังนี้เจ้าหน้าที่ไม่อาจจะเข้าไปดำเนินการเองได้ คงใช้มาตรการกำหนดค่าปรับทางปกครองวิธีเดียวเท่านั้น¹¹ ที่จะบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครอง

5. การชำระเงินค่าปรับทางปกครอง เงินค่าปรับทางปกครองที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองมีหน้าที่ชำระให้แก่รัฐนั้น ผู้รับคำสั่งทางปกครองจะต้องชำระเมื่อได้รับแจ้งให้ชำระค่าปรับทางปกครองรายวัน และจนกว่าจะได้ปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง หากเขาเพิกเฉยไม่ชำระหรือชำระไม่ถูกต้องครบถ้วน ส่วนที่ยังชำระขาดอยู่ย่อมเป็น “หนี้เงิน” ที่เจ้าหน้าที่จะดำเนินการบังคับต่อไปได้ แม้จะมีการอุทธรณ์คัดค้านต่อไปยังองค์กรตรวจสอบที่ใช้อำนาจตุลาการบังคับเอา “หนี้เงิน” ดังกล่าวก็ต้องใช้มาตรการบังคับทางแพ่งมาใช้โดยอนุโลม จะใช้มาตรการกักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนตามมาตรา 29 และมาตรา 30 แห่งประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้

ค) การบังคับตามคำสั่งทางปกครอง

ในกรณีที่วัตถุประสงค์แห่งการบังคับตามคำสั่งทางปกครองเป็นการกำหนดให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองชำระเงินหรือที่เรียกกันในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่า “หนี้เงิน” เช่น เงินภาษีอากร ค่าธรรมเนียม ค่าบำรุง เบี้ยปรับ ค่าปรับ ค่าบริการต่างๆ เงินสมทบ หรือเงินอื่น

¹⁰ กฎกระทรวง ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539.

¹¹ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศาสตร์, กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: หานนคร : จีระวิชาการพิมพ์, 2540), หน้า 342.

ใดที่กฎหมายกำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ต้องชำระ รวมถึงกรณีที่เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจเรียกให้ชำระค่าปรับทางปกครองตามจำนวนที่สมควรแก่เหตุโดยไม่เกินวันละสองหมื่นบาทตามมาตรา 58 (2) แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เมื่อถึงกำหนดชำระเงินดังกล่าวแล้ว แต่ประชาชนผู้รับคำสั่งทางปกครองเพิกเฉยไม่ชำระหรือชำระไม่ถูกต้องครบถ้วน เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ออกหนังสือเตือนการชำระเงิน เจ้าหน้าที่ต้องออกหนังสือให้เขาชำระเงินต่าง ๆ นั้น พร้อมทั้งกำหนดระยะเวลาให้เขานำเงินมาชำระโดยพิจารณาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับจำนวนเงินและเรื่องนั้น ๆ ด้วย แต่ต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ถ้าผู้รับคำสั่งทางปกครองนำเงินมาชำระถูกต้องครบถ้วน มาตรการบังคับทางปกครองเป็นอันเสร็จสิ้น

2. ในกรณีที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองไม่ปฏิบัติตามคำเตือน กล่าวคือเพิกเฉยไม่ชำระเงินต่าง ๆ ดังกล่าว หรือชำระไม่ถูกต้องครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นการไม่ถูกต้องเป็นครั้งแรกหรือครั้งที่สอง เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้นั้นออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดมาชำระเงินต่าง ๆ ให้ครบถ้วน¹²

3. วิธีการยึดหรืออายัด และการขายทอดตลาดทรัพย์สิน ให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม หมายถึง การนำบทบัญญัติในภาค 4 ลักษณะ 2 การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง มาตรา 271 – มาตรา 323 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ มีหลักเกณฑ์เรื่องการร้องขอขังทรัพย์ การขอถอนส่วน และการขอเฉลี่ยทรัพย์โดยเจ้าหนี้อื่น ตลอดจนจนทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดอสังหาริมทรัพย์มาเพื่อขายทอดตลาด¹³

4. ผู้มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดการขายทอดตลาด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงตามมาตรา 57¹⁴ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

¹² กมลชัย รัตนสกววงศ์, กฎหมายปกครอง, หน้า 41.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

¹⁴ มาตรา 57 คำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ผู้ใดชำระเงิน ถ้าถึงกำหนดแล้วไม่มีการชำระโดยถูกต้องครบถ้วน ให้เจ้าหน้าที่มีหนังสือเตือนให้ผู้นั้นชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ถ้าไม่มีการปฏิบัติตามคำเตือน เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้นั้นและขายทอดตลาดเพื่อชำระเงินให้ครบถ้วน

พ.ศ. 2539 ซึ่งได้แก่ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงหรือปลัดทบวง อธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้บริหารของรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือ ปลัดเมืองพัทยา¹⁵

3.1.3 การกำหนดโทษปรับโดยศาล

3.1.3.1 บุคคลที่โทษปรับใช้บังคับ

1. โทษปรับที่บังคับใช้ต่อบุคคลผู้กระทำความผิด

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 28 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล ” ตามบทบัญญัติมาตรานี้ชำระเงินตามโทษปรับคือผู้ต้องโทษปรับ และผู้ที่ต้องโทษปรับคือผู้กระทำความผิด แต่โทษปรับไม่จำเป็นต้องใช้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาเสมอไป เพราะอาจมีกรณีที่ต้องปรับโดยพนักงานได้ เช่น ผู้กระทำความผิดได้ชำระค่าปรับตามอัตราค่าปรับอย่างสูงแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในคดีที่มีโทษสถานเดียวหรือผู้ต้องหาชำระค่าปรับพนักงานสอบสวนตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 37

ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ อธิบายว่า โทษปรับอาจเป็นโทษสำเร็จในตัวเองหรือโทษประทาน เช่น กฎหมายกำหนดโทษปรับปรับสถานเดียว และศาลก็ลงโทษปรับตั้ง เช่น ในความผิดลหุโทษ และอาจมีลักษณะเป็นโทษผนวกที่ศาลอาจกำหนดให้ลงเพิ่มแก่ผู้กระทำความผิดตั้งที่มาตรา 20 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติว่า “บรรดาความผิดที่กฎหมายให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยนั้น ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงแต่โทษจำคุกก็ได้” แสดงว่าศาลไม่จำเป็นต้องลงโทษปรับเสมอไป ตามปกติก็ลงโทษจำคุกเท่านั้น แต่ถ้าความผิดนั้นร้ายแรงหรือที่เหตุอื่นอันควรลงโทษทั้งจำคุกและปรับ หรือมีกรณีที่จะยกโทษจำคุกปรับสถานเดียวความผิดรับโทษในปัจจุบันบ้างในการปรับแทนที่จะปล่อยตัวโดยไม่ได้รับโทษใดๆ เลย นอกจากนั้น โทษปรับอาจมีลักษณะเป็นโทษอุปกรรม คือ เมื่อลงโทษอื่นเป็นโทษประทานไปแล้วต้องลงโทษปรับกำกับไปด้วยเสมอ เช่น ตามพระราชบัญญัติฝิ่น พ.ศ. 2472

การอายัดและการขายทอดตลาดทรัพย์สินให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม ส่วนผู้มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัด หรือวิธีการยึด หรือขายทอดตลาดให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

¹⁵ กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539.

มาตรา 68 ซึ่งเมื่อศาลลงโทษจำคุกแล้วต้องลงโทษปรับด้วยจะลงโทษจำคุกอย่างเดียวไม่ได้ และตามพระราชบัญญัติการพนัน (ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2485) มาตรา 3 ถ้าจำเลยกระทำความผิดมาแล้วก็ให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับ จึงเห็นได้ว่า ผู้รับโทษคือผู้กระทำความผิด ซึ่งอาจต้องรับโทษอื่นด้วยนั่นเอง¹⁶

มีข้อที่น่าสังเกตว่ามาตรา 20 ดังกล่าว ใช้กับความผิดที่มีทั้งโทษจำคุกและปรับซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เช่น ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ปล้นทรัพย์ เจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดโทษ 2 สถาน ในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ไม่ได้ประสงค์ที่จะให้โทษหนักขึ้นเท่านั้น แต่เพื่อแก่นิสัยโลกของผู้กระทำผิด เพราะความผิดเกี่ยวกับทรัพย์มักกระทำด้วยความโลภ หรือความต้องการทางเศรษฐกิจของผู้กระทำ เจตนาจริง ๆ ก็คงต้องการลงโทษจำคุกจึงจะสาสมกับความผิด แต่ถ้าให้รับโทษปรับด้วย ก็จะช่วยให้รู้สึกว่าคุณเสียทรัพย์เป็นความทุกข์ได้เช่นกัน ฉะนั้น แม้ศาลจะลงโทษจำคุกก็ได้ หากเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์แล้ว ศาลก็ควรจะคำนึงถึงเจตนารมณ์ข้อนี้ด้วย เพื่อว่าผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับโทษทั้ง 2 สถาน ส่วนในกรณีความผิดตามกฎหมายอื่น ซึ่งมีทั้งโทษจำคุกและปรับ เช่น ตามพระราชบัญญัติฝิ่น พ.ศ.2494 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติยาเสพติดฯ ซึ่งต้องนำมาตรา 20 ดังกล่าวไปใช้ด้วยเช่นกัน การลงแต่โทษจำคุกอย่างเดียวก็อาจเหมาะสม¹⁷

2. โทษปรับที่บังคับใช้ต่อนิติบุคคล

นิติบุคคล คือ สิ่งที่กฎหมายสมมติว่าเป็นบุคคล เพื่อให้มีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ได้เหมือนบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งว่าโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น หลักเรื่องนี้เป็นหลักในกฎหมายแพ่ง ซึ่งยอมใช้ได้ ในกรณีนิติบุคคลทั้งปวงแม้แต่นิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษตามกฎหมายอื่น นอกจากความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญาทางแพ่งแล้ว เป็นที่ยอมรับว่านิติบุคคลก็อาจทำละเมิดได้ ในส่วนของการกระทำความผิดอาญานั้น มีปัญหาในทางทฤษฎีอยู่บ้าง นิติบุคคลกระทำความผิดทางอาญาได้หรือไม่ เช่น บริษัท ก จะบุกรุกอสังหาริมทรัพย์ของ นาย ข ได้หรือไม่ หรือบริษัท ค จะฉ้อโกงประชาชนได้หรือไม่ ปัญหาข้อนี้จะต้องพิจารณาอย่างจริงจังยิ่งขึ้นในกรณีความผิดพิเศษหรือความผิดโดยเทคนิค (Mala Prohibita) อันอาจต่างจากความผิดในตัวเอง (Mala In Se) ดังความผิดหลายหลักฐานในประมวลกฎหมายอาญา เช่น ความผิดฐานไม่แจ้งปริมาณสินค้าที่เก็บรักษา ความผิดฐานโฆษณาสินค้า ฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าหน้าที่ในต่างประเทศมีทฤษฎีที่ถือกันอยู่เหมือนกันว่า ความรับผิดทางอาญาจะต้องมีการกระทำและมี

¹⁶ จิตติ ดิงศภทิพย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 880-881.

¹⁷ โภเมน ภัทรภิรมย์, คำบรรยายประมวลกฎหมายอาญาแห่งเนติบัณฑิตยสถาน, บรรยายครั้งที่ 13, วันที่ 22 กรกฎาคม 2531, หน้า 10-11.

องค์ประกอบภายในส่วนจิตใจ นิติบุคคลไม่อาจมีการกระทำโดยตัวเองได้ และไม่อาจแสดงเจตนาหรือกระทำโดยประมาทโดยนิติบุคคลนั่นเองได้ นิติบุคคลจึงไม่มีความผิดทางอาญาเมื่อไม่มีความผิดจริงไม่อาจรับโทษทางอาญาได้¹⁸ แต่ในอีกหลายประเทศ ถือว่านิติบุคคลเป็นสิ่งที่กฎหมายสมมติขึ้น เมื่อสมมติขึ้นแล้วก็ต้องสมมติต่อไปว่ามีผู้แสดงเจตนาแทนนิติบุคคลได้ และมีการกระทำแทนนิติบุคคลได้ถ้าไม่ถือว่าเช่นนี้ อย่างไรก็ตามแต่ความรับผิดชอบในทางอาญาแม้ความรับผิดชอบทางแพ่งก็มีไม่ได้ ในที่สุดแล้วการสมมติให้เป็นบุคคลก็ไม่เกิดประโยชน์อันใด

นิติบุคคลนั้นย่อมจะรับโทษได้ แต่รับโทษจำคุกไม่ได้โดยสภาพ แต่ปัญหาอีกข้อหนึ่งก่อนถึงเรื่องโทษก็คือ นิติบุคคลจะทำผิดอาญาได้อย่างไรในเมื่อนิติบุคคลไม่มีตัวตน ไม่มีชีวิตจิตใจ จะมีการกระทำและมีเจตนาซึ่งมีสาระสำคัญแห่งความรับผิดชอบทางอาญาได้อย่างไร ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 ก็บัญญัติว่า ความประสงค์ของนิติบุคคลแสดงปรากฏจากผู้แทนทั้งหลาย ซึ่งตามกฎหมายแพ่งนี้จะหมายความถึงการแสดงเจตนาในทางแพ่ง มิใช่เจตนาทางอาญาตามมาตรา 76 ที่ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าการกระทำของผู้แทนทั้งหลายอาจทำให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบในการใช้คำสั่งใหม่ทดแทนไม่เกี่ยวข้องไปถึงเรื่องโทษอาญา ฉะนั้น ถ้าความผิดอาญาใดต้องอาศัยเจตนาเป็นหลักเกณฑ์แห่งความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 หรือกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 43 แล้วก็ย่อมไม่มีทางที่จะเอาผิดแก่นิติบุคคลซึ่งไม่มีจิตใจ ไม่อาจมีเจตนากระทำการอันเป็นผิดกฎหมายได้ เพราะไม่อาจกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลได้ เว้นแต่ในบางกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ เช่น ความผิดที่เกิดเพราะโฆษณาในเอกสารหนังสือพิมพ์ตามฎีกาที่ 265 /2473 หรือความผิดที่บัญญัติถึงตัวผู้รับผิดชอบไว้โดยเฉพาะ เช่น ผู้ถือประธานบัตรตามพระราชบัญญัติเหมืองแร่ตามฎีกาที่ 841/ 2469 และฎีกาที่ 185 /2489 ซึ่งดูเหมือนจะเป็นความผิดที่แม้จะเกิดขึ้นเพราะไม่มีเจตนา ผู้ที่มีความรับผิดชอบตามกฎหมายระบุไว้ก็ต้องมีความผิด ในทางปฏิบัติเป็นที่ยอมรับในกฎหมายไทยแล้วว่านิติบุคคลทำ ความผิดได้ กฎหมายบางฉบับถึงกับระบุชัดเจนว่า ถ้านิติบุคคลนั้นๆ ทำความผิดให้ปฏิบัติอย่างไร และถ้ากรรมการรู้เห็นด้วยให้ปฏิบัติอย่างไร เมื่อเป็นเช่นนี้นิติบุคคลก็ต้องรับผิดชอบทางอาญาได้ แต่ในบรรดาโทษทางอาญาทั้ง 5 สถานนั้น เมื่อถึงเวลาจะลงโทษจริงย่อมไม่อาจลงต่อผู้แทนของนิติบุคคลได้ เว้นแต่บุคคลนั้นเองจะมีความรับผิดชอบเป็นส่วนตัวต่างหาก การลงโทษอาญาแก่นิติบุคคลต้องลงโทษเท่าที่จะลงได้ ตามสภาพที่เป็นจริงและความเป็นธรรม กล่าวคือจะลงโทษประหารชีวิตนิติบุคคลไม่ได้ แม้จำคุกและกักขังก็ทำไม่ได้เช่นกัน เพราะโทษทั้ง 3 สถานนี้ใช้แก่ชีวิตร่างกายและเสรีภาพ ซึ่งว่าโดยสภาพแล้วย่อมใช้นิติบุคคลไม่ได้เว้นแต่จะกำหนดโทษอื่นขึ้นมาใหม่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น การให้ล้มเลิกกิจการ หรือการให้หยุดทำการชั่วคราวอันจะมีผลคล้ายการประหารชีวิต หรือจำคุก แต่มาตรการดังกล่าวก็ถือกันว่าเป็น

¹⁸ คณิต ฌ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 2-3.

มาตรการทางแพ่ง คงมีแต่โทษปรับและริบทรัพย์สิน ซึ่งใช้บังคับแก่ทรัพย์สินของนิติบุคคลที่พอจะลงได้จริง เพราะนิติบุคคลย่อมมีทรัพย์สินซึ่งเมื่อว่าโดยสภาพและความเป็นธรรมแล้ว ย่อมใช้บังคับนิติบุคคลได้ หลักปฏิบัติที่ตรงกันในประเทศทั้งหลายซึ่งยอมรับว่านิติบุคคลมีความผิดทางอาญา ก็คือ นิติบุคคลอาจถูกปรับและริบทรัพย์สินได้ แม้กฎหมายจะไม่ได้แยกวิธีปฏิบัติระหว่างบุคคลธรรมดา กับนิติบุคคลไว้ ปัญหาอาจจะเกิดขึ้นบางครั้งเมื่อนิติบุคคลถูกฟ้องว่ากระทำความผิดซึ่งมีแต่โทษจำคุก โดยไม่มีปัญหาโทษปรับ เพราะในกรณีนี้ แม้จะได้รับความว่านิติบุคคลมีความผิดก็ไม่อาจลงโทษจำคุกนิติบุคคลได้ ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ศาลใช้วิธีลงโทษปรับนิติบุคคล เพราะสภาพแห่งกฎหมายเปิดช่องให้ทำได้ เช่น 265 /2473, 185/ 2489 , 1144 /2493 และ 217/2500 เป็นต้น¹⁹

เมื่อนิติบุคคลไม่ชำระค่าปรับ ปัญหาก็เกิดขึ้นอีกว่าจะต้องทำอย่างไร ที่จริงข้อนี้ก็คือควรจะปฏิบัติอย่างเดียวกับบุคคลธรรมดาตาม มาตรา 29 คือ ให้ยึดทรัพย์สินค่าปรับหรือมีเงินนั้นให้กักขังแทนค่าปรับ การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับย่อมทำได้โดยไม่มีปัญหา แต่การกักขังแทนค่าปรับค่ายอมไม่สามารถทำได้ยุติ หนทางปฏิบัติมีทางเดียวคือการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ ในทางปฏิบัติศาลก็พยายามหลีกเลี่ยงโทษจำคุกกับนิติบุคคลอยู่แล้ว เช่น ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1328/ 2503 คดีนี้โจทก์ฟ้องบริษัทจำเลยที่ 1 และ 2 ตามลำดับหาว่าทำผิดพระราชบัญญัติควบคุมการส่งออกป็นอกและนำเข้าในราชอาณาจักร ซึ่งสินค้าบางอย่าง ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษาว่าจำเลยทั้งสองทำผิดโทษปรับคนละห้าเท่าของราคาสินค้า และจำคุกกรรมการจำเลยที่ 2 ไว้ 15 วัน โทษจำคุกให้ยกเสียตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 55 ส่วนบริษัทนิติบุคคลคงปรับสถานเดียวไม่ได้ลงโทษจำคุกด้วย แสดงให้เห็นว่าโทษจำคุกโดยสภาพแล้วไม่อาจลงแก่นิติบุคคลได้²⁰

3. โทษปรับที่บังคับใช้ต่อบุคคลผู้กระทำความผิดหลายคน

ในกรณีที่บุคคลหลายคนกระทำความผิดร่วมกัน กฎหมายลักษณะอาญาซึ่งใช้มาก่อนจะมีการใช้ประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 22 ให้อำนาจศาลที่จะบังคับให้จำเลยคนใดคนหนึ่ง หรือหลายคนเสียค่าปรับแทนคนอื่นจนครบได้ เรียกว่าเป็นการปรับด้วยกัน ปรับแทนกัน ในทำนองเดียวกันกับการบังคับลูกหนี้ร่วมในทางแพ่งได้มีข้อวิพากษ์วิจารณ์มาเมื่อแรกใช้กฎหมายลักษณะอาญาแล้วว่า การบัญญัติเช่นนี้ขัดต่อหลักทัศนคติวิทยาเพราะโทษควรเป็นสิ่งที่ลงแต่เฉพาะตัวบุคคลผู้กระทำความผิดจะรับโทษ

¹⁹ ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล , "ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล", วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 3 (2520) : 124-147 .

²⁰ สมยศ วัฒนภิรมย์ , " การรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษปรับ " , หน้า 89-95.

แทนกันไม่ได้ เมื่อให้คนอื่นรับโทษแทนตัวเองแล้ว คือ เสียค่าปรับไปก่อนแล้วก็ยังเป็นผลให้ ผู้กระทำผิดร่วมกันและถูกลงโทษไม่ต้องรับโทษ นอกจากนั้นยังมีพระราชบัญญัติบางฉบับ เช่น พระราชบัญญัติฆ่าโคและกระบือ กำหนดให้ปรับผู้กระทำความผิดร่วมกันเป็นเงินจำนวนหนึ่ง ไม่ว่าจะ มีผู้กระทำความผิดคนเดียวหรือหลายคน แนวคิดที่มีมาแต่เดิมจึงเห็นได้ว่ายังมองโทษปรับในทางอาญาคล้ายกับค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่ง อันที่จริงกรณีที่มีผู้กระทำความผิดหลายคนในทางอาญาวิทยาน่าจะถือว่าเป็นการกระทำที่ออกอาจ และทำให้ลักษณะแห่งความผิดนั้นรุนแรงยิ่งขึ้น จึงเห็นสมควรให้ผู้กระทำความผิดรับโทษรุนแรงขึ้น แต่กฎหมายกลับบัญญัติโทษเป็นผลให้ผู้กระทำความผิดโทษน้อยลง คือ เมื่อมีผู้กระทำความผิดหลายคนก็เฉลี่ยกันรับโทษปรับได้

ต่อมาเมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา ก็ได้มาตรา 31 บัญญัติใหม่ว่า “ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับผู้กระทำความผิดหลายคนในความผิดอันเดียว ในกรณีเดียวกันให้ศาลลงโทษปรับเรียงตามรายตัวบุคคล” ข้อนี้เท่ากับว่าเป็นการเปลี่ยนแนวความคิดที่ว่าโทษปรับคล้ายค่าสินไหมทดแทนแก่รัฐบาลมาเป็นการลงโทษตามรายบุคคล (Individualization of Punishment) ฉะนั้น ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ปรับตามส่วนของวัตถุแห่งความผิด ศาลจึงเปลี่ยนแนววินิจฉัยจากการปรับทุกคนรวมกันไม่เกินอัตราที่ระบุ (Collectivization of Punishment) เป็นปรับแต่ละคนไม่เกินอัตราที่ระบุ (Individualization of Punishment) เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1156 /2504 ศาลปรับจำเลยแต่ละคนเต็มจำนวนตามที่กฎหมายกำหนด คำพิพากษาฎีกาที่ 1339/2506 ศาลปรับจำเลยเรียงตัวผู้กระทำความผิด ตามจำนวนลิตรของสุราที่เป็นวัตถุแห่งการกระทำความผิด ไม่ใช่วิธีปรับรวมกันดังสมัยเมื่อใช้กฎหมายลักษณะอาญา อย่างไรก็ตาม ถ้ามีกฎหมายใดบัญญัติแยกไว้เป็นพิเศษให้ลงโทษรวมกัน ไม่ใช่เป็นการปรับเรียงตัวศาลก็ปรับรวมกันได้ แต่ไม่ใช่เพราะอาศัยวิธีการปรับรวมกันว่าเป็นหลัก หากแต่เป็นไปเพราะต้องปฏิบัติตามกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น ตามพระราชบัญญัติศุลกากรกำหนดให้ปรับรวมกันตามราคามไม่เกิน 4 เท่า ศาลก็ต้องปรับเช่นนั้น

4. โทษปรับที่บังคับใช้ต่อบุคคลที่เป็นทายาทของผู้ต้องโทษ

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 โทษให้เป็นอันระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำความผิด ข้อนี้หมายความว่า เมื่อผู้กระทำความผิดตายลง การบังคับคดีอาญาย่อมเป็นอันสิ้นสุดลง อันที่จริงถ้ายังไม่ได้ฟ้องคดี สิทธินาคดีอาญามาฟ้องก็ระงับไปเช่นกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (1) และเมื่อฟ้องไปแล้วถ้าจำเลยถึงแก่ความตายก็ให้จำหน่ายคดี เมื่อศาลพิพากษาให้ลงโทษปรับ ไม่ว่าจะจำเลยจะตายก่อนมีคำพิพากษาหรือหลังมีคำพิพากษา โทษก็ให้เป็นอันระงับไม่สามารบบังคับแก่ผู้นั้นได้ หรือ

ทายาทของผู้นั้นได้ ดังที่มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1040/2475 วินิจฉัยไว้แล้ว และตามคำพิพากษาฎีกาที่ 709/2491 ศาลอุทธรณ์ให้ปรับจำเลย 2 คนรวมกัน (ปรับตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 22 ซึ่งให้อำนาจศาลปรับคนใดคนหนึ่งแทนผู้อื่น หรือรวมกับคนอื่นได้) โจทก์ฎีกาเมื่อปรากฏในชั้นฎีกาว่าจำเลยคนหนึ่งตาย ศาลฎีกาไม่ต้องแก้โทษปรับสำหรับจำเลยอีกคนหนึ่ง เพียงแต่ว่าจำเลยที่ตายให้เป็นอันพับไป ไม่อาจบังคับคดีได้ เหตุผลที่ใช้ในกฎหมายไทย ก็คือ ความผิดอาญาเป็นการเฉพาะตัวผู้กระทำความผิด จึงไม่ตกทอดไปยังทายาท ถ้าจำเลยไม่ตาย ก่อนถูกฟ้อง หรือตายระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้นก่อนคำพิพากษา ศาลฎีกาในคำพิพากษาฎีกาที่ 1929/2514 วินิจฉัยว่า คำขอใดๆ ที่ฟ้องเกี่ยวกับจำเลยที่ตายสิ้นสภาพไป แต่ถ้าตายระหว่างคดีอยู่ระหว่างอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาก่อนศาลพิพากษาคำขอในฟ้องเกี่ยวกับจำเลยก็สิ้นสภาพลงเช่นกัน แม้ศาลทำคำพิพากษาเสร็จแล้วแต่ยังไม่ได้อ่านตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 188 ก็ไม่ถือว่าคดีนั้นศาลได้พิพากษาแล้ว คำพิพากษาฎีกาการที่ 603/249, 1238/ 2493, 1031/ 2498, 3367 /2516 วินิจฉัยว่า ศาลชั้นต้นต้องส่งสำนวนและคำพิพากษาที่ยังไม่ได้อ่านคืนไปให้ศาลสูงจำหน่ายคดี เฉพาะตัวเลขที่จำเลยที่ตาย ในกรณีที่ศาลชั้นต้นลงโทษปรับ และจำเลยชำระค่าปรับไปก่อนแล้ว แต่ยังมีกรอุทธรณ์-ฎีกาต่อไป และจำเลยตายลงระหว่างคดีอยู่ในศาลสูง ศาลฎีกาสมัยที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญาเคยวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 1685/ 2479 ว่าโทษที่จะลงตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นเป็นอันระงับ ถ้าชำระค่าปรับแล้ว คำพิพากษาที่ 172/2481 วินิจฉัยว่าเรียกคืนไม่ได้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะถือว่าคดีระงับ แต่โทษไม่ระงับ แต่เมื่อใช้ประมวลกฎหมายอาญาแล้วต้องถือว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 เป็นคนละส่วนกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (1) เมื่อจำเลยตามสิทธิภาคีอาญามาฟ้องก็ยอมระงับโทษก็ระงับ จึงต้องคืนค่าปรับให้แก่ทายาทไป²¹ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตายเมื่อศาลพิพากษาแล้วและเสร็จเด็ดขาด ถ้ายังไม่ชำระค่าปรับก็ยังไม่ต้องชำระ เพราะโทษระงับ แต่ถ้าชำระไปแล้วก็ยุติลงเพียงนั้น ทายาทจะเรียกคืนไม่ได้²²

3.1.3.2 การชำระค่าปรับ

ผู้มีหน้าที่เก็บค่าปรับ ปกติก็เป็นการชำระค่าปรับต่อศาล แต่ก็มีกรณีที่กฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานอื่น ในการเป็นผู้กำหนดค่าปรับและรับชำระค่าปรับนอกจากศาลได้ เช่น การปรับในอัตราค่าปรับอย่างสูง หรือ การเปรียบเทียบปรับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 อันจะมีผลทำให้คดีอาญาระงับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 แต่หากเมื่อมีการฟ้องร้องคดีอาญาต่อศาล การเปรียบเทียบปรับก็เป็นอันกระทำไม่ได้อีกต่อไป เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดนำค่าปรับ

²¹ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 1093.

²² สมยศ วัฒนภิรมย์, "การรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษปรับ", หน้า 87-

ในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้น มาชำระก่อนที่ศาลเริ่มต้นสืบพยาน และความผิดนั้นมีโทษปรับสถานเดียวคดีต้องจะระงับไปความประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (1) แต่ถ้าไม่มีการชำระค่าปรับก่อนศาลเริ่มต้นสืบพยาน ศาลก็จะพิจารณาคดีไปตามปกติ เมื่อศาลพิจารณาพิพากษาแล้วว่าจำเลยมีความผิด จำเลยก็ต้องเสียเงินค่าปรับต่อศาล ตามมาตรา 28 ภายในระยะเวลา 30 วันและตามมาตรา 29 ผู้มีหน้าที่เก็บชำระค่าปรับในกรณีนี้คือก็คือศาลหรือเจ้าพนักงานศาลนั่นเอง ต่างกับกรณีประหารชีวิตหรือจำคุก ซึ่งต้องอาศัยกรมราชทัณฑ์เป็นผู้บังคับคดี แต่ในต่างประเทศ เช่น ในประเทศฝรั่งเศส การชำระค่าปรับไม่ได้ชำระต่อศาล แต่เป็นหน้าที่ของพนักงานเก็บภาษี หรือ เก็บชำระค่าปรับ ซึ่งขึ้นอยู่กับกระทรวงการคลัง เจ้าพนักงานดังกล่าวมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ยึดทรัพย์ หรือขอให้ให้นำตัวผู้ปรับมาหักชั่งในกรณีที่ไม่สามารถมาชำระค่าปรับต่อศาลได้ด้วย เมื่อคำพิพากษาให้ลงโทษปรับถึงที่สุดเจ้าพนักงานศาลก็จะคัดคำพิพากษาส่งให้พนักงานอัยการทราบแล้วส่งให้พนักงานเก็บภาษีทำหนังสือแจ้งไปยังผู้ที่ต้องเสียค่าปรับ บอกจำนวนค่าปรับและให้ชำระค่าปรับภายในกำหนดซึ่งปกติแล้วคือ 8 วันนับในแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งการชำระค่าปรับ อาจนำเงินสดไปชำระ หรือชำระด้วยเช็คหรือธนาคา ในระยะหลังก็ยอมให้มีการโอนเงินทางบัญชีทางธนาคารชำระค่าปรับก็ได้ ถ้าผู้ถูกปรับไม่ชำระค่าปรับ เจ้าพนักงานเก็บภาษีจะร้องขอให้บังคับให้ยึดทรัพย์ หรือนำตัวผู้ถูกปรับไปกักขังก็ได้

ในกฎหมายไทย จำนวนเงินที่ต้องชำระเป็นค่าปรับ ศาลอาจกำหนดภายในอัตราหรือระหว่างโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งค่าปรับนั้นจะต้องชำระเป็นเงินตราไทย ส่วนในกรณีที่เป็นการผิดเล็กน้อย ศาลอาจกำหนดค่าปรับในขอบเขตของกฎหมายเบาที่สุดเพียงเท่าไรก็ได้ ในความผิดหลายประเภทตามกฎหมายพิเศษ อาจกำหนดอัตราค่าปรับเป็นสัดส่วนกับวัตถุหรือมูลค่าอื่น เช่น ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 223 ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนคนใด โอนหุ้นผิดเงื่อนไขในกฎหมาย ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือ 2 เท่า ของมูลค่าหุ้นที่โอน สุดแต่จำนวนใดจะมากกว่ากัน , มาตรา 228 บริษัทมหาชนจำกัดใดให้กู้ยืมเงินแก่กรรมการ พนักงาน หรือลูกจ้างบริษัท อาจถูกปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือ 2 เท่า ของจำนวนเงินที่ให้กู้ยืม สุดแต่จำนวนใดจะมากกว่ากัน นอกจากนี้ยังมีกรณีปรับเป็นรายวัน หรือรายเดือน จนกว่าจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง เช่น ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493 มาตรา 20 และ พ.ศ. 2495 มาตรา 4 มีการปรับคนต่างด้าวเป็นรายปี , พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมมูลนิธิ พ.ศ. 2499 มาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 49 และ มาตรา 50 พระราชบัญญัติเหมืองแร่ พ.ศ. 2461 กำหนดให้ปรับเป็นรายวัน , พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด พ.ศ. 2535 ให้ปรับบริษัทที่เข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน หรือเข้าเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วนจำกัด ไม่เกิน 100,000 บาท และปรับเป็นรายเดือนอีกเดือนละ 10,000 บาท จนกว่าจะถอนตัวออกจากการเป็นหุ้นส่วน และ

มาตรา 299 ให้สิ่งโทษปรับบริษัทที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องไม่เกิน 200,000 บาท และปรับเป็นรายวัน อีกวันละ 2,000 บาท จนกว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้อง ซึ่งการปรับเป็นรายวันกว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้องนี้ ตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มาตรา 65 ก็กำหนดไว้เช่นกัน แต่อัตราโทษปรับมีเพียงวันละ 500 บาท ตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน ซึ่งอาจดูว่าน้อยเพราะผู้ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร อาจได้รับประโยชน์จากการก่อสร้าง หรือต่อเติมอาคารผิดแบบ มากกว่าค่าปรับที่จะต้องชำระวันละ 500 บาท ก็ได้ ซึ่งในทุกวันนี้พบว่าผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคล หรือห้างร้านต่าง ๆ เมื่อกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคารแล้ว ก็มักฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าพนักงานโดยปล่อยให้ถูกปรับเป็นรายวันเรื่อยไป มักไม่ค่อยยอมแก้ไข หรือปฏิบัติตามคำสั่งของศาล หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้เป็นเพราะผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับมีมากกว่าการชำระค่าปรับที่จะต้องเสียไป ซึ่งในบางครั้งในกรณีที่มีความผิดนั้น เกี่ยวกับการก่อสร้างผิดแบบ หรือเป็นการต่อเติมอาคารเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้การปล่อยไว้ไม่ยอมแก้ไข ก็อาจจะเป็นอันตรายต่อประชาชน หรือผู้อื่นได้มากเช่นนี้ นอกจากจะให้ผู้กระทำความผิดเสียค่าปรับเป็นรายวันตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนแล้ว ก็ควรกำหนดให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ สามารถทำการรื้อถอนได้ด้วย ในกรณีที่เลยกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ โดยให้ผู้กระทำความผิดเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการรื้อถอน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ²³

3.1.4 การบังคับค่าปรับ

ผู้ใดต้องโทษปรับตามคำพิพากษา ผู้นั้นมีหน้าที่ชำระค่าปรับตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 28²⁴ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

เมื่อจำเลยชำระค่าปรับ หรือเมื่อเกิดกรณีที่จะยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ ค่าปรับหรือเงินที่ได้จากการยึดทรัพย์สินจะต้องส่งเป็นพินัยหลวง คือ ตกเป็นรายได้แผ่นดินของรัฐ ซึ่งต่างจากการที่จำเลยต้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินตามคำฟ้องของพนักงานอัยการตามนัยมาตรา 43 และ 44 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งจะต้องคืนหรือชำระให้แก่ผู้เสียหายในทางแพ่ง

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือ

²³ สุวรรณ ทองเนื้อแข็ง “การบังคับโทษปรับ” หน้า 73-74.

²⁴ มาตรา 28 ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อ

มีฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้

ความในวรรคสองมาตรา 24 มิให้นำมาใช้บังคับแก่การกักขังค่าปรับ ”

จะเห็นได้ว่า มาตราดังกล่าวได้กำหนดวิธีดำเนินการสำหรับกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่ชำระค่าปรับต่อศาลภายในกำหนดไว้ 2 วิธี กล่าวคือการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับและการกักขังแทนค่าปรับ นอกจากนั้นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 -30/3 ยังได้กำหนดวิธีการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ ซึ่งทั้ง 3 วิธีการนี้ถือเป็นมาตรการเสริมและแทนการปรับที่มีอยู่ในปัจจุบันของประเทศไทย รายละเอียดจะได้กล่าวต่อไป

3.1.5 อายุความที่เกี่ยวกับโทษปรับ

อายุความที่เกี่ยวกับโทษปรับมีอยู่ 3 ประการคือ

1. อายุความฟ้องร้องคดีที่มีอัตราโทษปรับสถานเดียว มีกำหนด 1 ปีนับแต่วันกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 (5) ซึ่งบัญญัติว่า “ ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ ฯลฯ

(5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมาหรือต้องระวางโทษอย่างอื่น”

2. อายุความล่วงเลยการลงโทษปรับ มีกำหนด 5 ปี นับแต่ที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมีได้รับโทษก็ดี ได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนีก็ดี ถ้ายังมีได้ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษนับแต่วันที่มิได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดหรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีแล้วแต่กรณี เกินกำหนดเวลาดังต่อไปนี้เป็นอันล่วงเลยการลงโทษจะลงโทษผู้นั้นมิได้

(1) ยี่สิบปี สำหรับโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี

(2) สิบห้าปี สำหรับโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี

(3) สิบปี สำหรับโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี

(4) ห้าปี สำหรับโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีลงมา หรือโทษอย่างอื่น

3. อายุความในการยึดทรัพย์สินในการใช้ค่าปรับ หรือการกักขังแทนค่าปรับมีกำหนด 5 ปี นับแต่วันที่มิได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 99 ซึ่ง

บัญญัติว่า “การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือการกักขังแทนการปรับ ถ้ามิได้ทำในกำหนดห้าปีนับแต่วันที่ได้มีพิพากษาถึงที่สุด จะยึดทรัพย์สินหรือกักขังไม่ได้

ความในวรรคแรกมิให้ใช้บังคับในกรณีการกักขังแทนค่าปรับทำต่อเนื่องกับการลงโทษจำคุก ”

ถ้าหากพ้นกำหนด 5 ปี นับแต่วันที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว เป็นอันยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับหรือกักขังแทนค่าปรับไม่ได้ แต่ถ้าหากเป็นกรณีการกักขังแทนค่าปรับซึ่งทำต่อเนื่องกับการลงโทษจำคุกแล้ว ก็ไม่อยู่ในกำหนดอายุความดังกล่าว ทั้งนี้ เพราะกำหนดโทษจำคุกตามคำพิพากษาอาจมีกำหนดเกินกว่า 5 ปีก็ได้ ดังนั้น ในกรณีที่มีโทษจำคุกด้วยแล้วการกักขังแทนค่าปรับในกรณีที่จำเลยไม่มีเงินชำระค่าปรับย่อมกระทำต่อเนื่องกับโทษจำคุกไปในตัวไม่มีอายุความ²⁵ แต่ถ้าเป็นการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ ต้องทำในกำหนด 5 ปี นับแต่วันที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจะมีโทษจำคุกด้วยหรือไม่ และโทษจำคุกจะมากน้อยเท่าใด²⁶

3.1.6 การเลิกบังคับโทษค่าปรับ

การบังคับค่าปรับย่อมสิ้นสุดเพราะเหตุดังต่อไปนี้

1. จำเลยชำระค่าปรับแล้วตามที่กำหนดในคำพิพากษา ค่าปรับที่ชำระไปแล้วจะขอคืนไม่ได้

2. เมื่อจำเลยถูกยึดทรัพย์สินหรือกักขังแทนการปรับจนครบกำหนดแล้ว หากเป็นไปตามกรณีดังกล่าว ก็จะไม่มีการที่จะต้องบังคับค่าปรับจากจำเลยอีก กรณีมีการกักขังเกินกว่าจำนวนวันที่จะต้องโทษ ก็ไม่มีกฎหมายเปิดช่องให้คิดทอนเป็นเงินคืนแก่จำเลยแต่อย่างใด

3. เมื่อจำเลยตาย โทษย่อมเป็นอันระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำความผิด

4. การบังคับชำระค่าปรับย่อมสิ้นไปด้วยอายุความ ตามอายุความในการฟ้องร้องคดีที่มีอัตราโทษปรับสถานเดียว อายุความล่วงเลยการลงโทษปรับ และอายุความในการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือกักขังแทนค่าปรับ

5. เมื่อมีกฎหมายเปลี่ยนแปลงความผิดหรือเปลี่ยนแปลงโทษในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย อาจมีผลเป็นการยกเลิกการชำระค่าปรับได้ เช่น มีการนิรโทษกรรม เป็นต้น

²⁵ สมพร พรหมพิตร, “โทษปรับ”, หน้า 458.

²⁶ สุวรรณ ทองเนื้อแข็ง, “การบังคับโทษปรับ”, หน้า 84.

3.2 การใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับของประเทศไทย

ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ได้วางหลักเกี่ยวกับการบังคับค่าปรับไว้ว่า ในกรณีที่ผู้ใดต้องโทษปรับไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามาตรการเสริมและแทนที่ศาลใช้บังคับกับผู้ต้องโทษที่ไม่มีเงินชำระค่าปรับหรือไม่ชำระค่าปรับ มีด้วยกัน 2 มาตรการ คือ การยึดทรัพย์สินใช้แทนค่าปรับและการกักขังแทนค่าปรับ ส่วนมาตรการเสริมและแทนการปรับอีกมาตรการหนึ่ง คือ การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ ตามมาตรา 30/1 – 30/3 ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ที่มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาในปี พ.ศ. 2546 โดยการบัญญัติกำหนดให้ผู้ต้องโทษปรับอาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้ มาตรการเสริมและแทนการปรับทั้ง 3 มาตรการ มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 การยึดทรัพย์สินใช้แทนค่าปรับ

หากผู้กระทำความผิดไม่สามารถชำระค่าปรับได้ จึงต้องมีการเปลี่ยนโทษปรับเป็นโทษชนิดอื่นแทน เพื่อเป็นการลงโทษการกระทำความผิด โทษทดแทน (Substitute Punishment) ที่เสมอกันและใช้กันมากที่สุดไม่ว่าจะในประเทศใดๆ คือ การยึดทรัพย์สินใช้แทนค่าปรับ ซึ่งทรัพย์สินที่จะถูกยึดจะเป็นการของผู้ต้องโทษเอง หรือที่ผู้ต้องโทษเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ทั้งนี้ ในส่วนของการยึดทรัพย์สินให้ดำเนินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 251 วางหลักว่า ถ้าต้องยึดทรัพย์สินในคราวเดียวกัน สำหรับค่าธรรมเนียมศาล ค่าปรับ ค่าใช้ทรัพย์สินหรือค่าทดแทน แต่ทรัพย์สินของจำเลยไม่พอใช้ครบทุกอย่างให้นำจำนวนสุทธิของทรัพย์สินนั้นมาใช้ตามลำดับต่อไปนี้ คือ ค่าธรรมเนียม ราคาทรัพย์สินหรือค่าทดแทน ค่าปรับ

จากหลักกฎหมายมาตรา 251 แสดงให้เห็นว่า ค่าปรับไม่มีบุริมสิทธิและถือว่าอยู่ในลำดับหลังหนี้ทางแพ่ง เหตุผลที่ค่าปรับอยู่ในลำดับสุดท้าย เนื่องจากกฎหมายคงเห็นว่ายังมีอิสรภาพของจำเลยเป็นประกันอยู่ หากทรัพย์สินที่ยึดมาไม่เพียงพอชำระค่าปรับ ก็ยังสามารถกักขังผู้กระทำความผิดแทนค่าปรับได้²⁷

ในกรณีที่ศาลมีเหตุอันควรสงสัยว่า ผู้ต้องโทษปรับจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ กฎหมายให้อำนาจศาลสองประการ คือ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้ โดยที่กฎหมายให้อำนาจศาลเพียง 2 ประการนี้เท่านั้น ดังนั้น ศาลจึง

²⁷ สมพร พรหมพิตร , “โทษปรับ”, หน้า 466 .

ไม่มีอำนาจสั่งให้ยึดทรัพย์สินของผู้กระทำผิดมาใช้ค่าปรับก่อนครบกำหนด 30 วันนับแต่วันพิพากษา

จึงมีผลว่าศาลอาจสั่งกักขังได้ทันทีตั้งแต่มีคำพิพากษาตามที่ประมวลกฎหมายอาญาเปิดช่องไว้ แต่ถ้าจะยึดทรัพย์สินศาลต้องรอให้ครบ 30 วันนับแต่วันที่มิคำพิพากษาถึงที่สุดเสียก่อน วิธีการยึดทรัพย์สินมาใช้แทนค่าปรับ ศาลจะดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการยึดและขายทอดตลาด

ในการปฏิบัติพบว่าศาลไทยมักจะไม่ใช่การยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ แต่จะใช้วิธีการกักขังแทนค่าปรับซึ่งเป็นวิธีการที่สะดวกกว่า²⁸ เนื่องจากมีคำพิพากษาให้ลงโทษปรับก็มักจะมีการเรียกให้ชำระค่าปรับในวันที่มีคำพิพากษานั้นเอง หากไม่ชำระค่าปรับในวันนั้นก็มักจะกักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อน เว้นแต่จำเลยจะขอวางหลักประกันและศาลเห็นสมควรให้วางหลักประกันได้²⁹

3.2.2 การกักขังแทนค่าปรับ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้

ความในวรรคสองมาตรา 24 มิให้นำมาใช้บังคับแก่การกักขังค่าปรับ”

จากบทบัญญัติดังกล่าวมีผลทำให้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาได้แก้ไขบทบัญญัติมาตรา 18 วรรคแรกแห่งกฎหมายลักษณะอาญา³⁰ ซึ่งการแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวนี้มาจากสาเหตุที่ว่า การกำหนดให้มิโทษปรับก็เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกในระยะสั้นและช่วยให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องไปคลุกคลีกับผู้กระทำความผิดบางประเภทในเรื่องจำการเปลี่ยนโทษปรับไปเป็นโทษจำคุกจึงเป็นการทำลายวัตถุประสงค์ของโทษปรับโดยสิ้นเชิง

²⁸ อุททิศ แสนโกติก, กฎหมายอาญา ภาค 1, (ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ การอัยการ, 2525), หน้า 250.

²⁹ วารภรณ์ ศิริสัจจวัฒน์, “โทษปรับ : ศึกษากรณีระบบวันปรับ”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 61-62.

³⁰ มาตรา 18 ผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ปรับและมีใช้ค่าปรับภายใน 15 วันนับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุดนั้น ให้ยึดทรัพย์สินสมบัติใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นให้เอาตัวมันจำคุกแทนค่าปรับ

ประมวลกฎหมายอาญามีผลใช้บังคับมาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 เมื่อจำเลยไม่ชำระค่าปรับ จำเลยอาจถูกกักขังแทนค่าปรับได้ และจะใช้วิธีจำคุกแทนค่าปรับตั้งในสมัยที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญาไม่ได้³¹

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 6 บัญญัติว่า “เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้ใช้บังคับแล้ว ในการจำคุกแทนค่าปรับตามกฎหมายใด ไม่ว่ากฎหมายนั้นจะบัญญัติไว้ประการใด ให้นำประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ แต่สำหรับความผิดที่ได้กระทำก่อนวันที่ประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับ มิให้กักขังเกินกว่าหนึ่งปีสำหรับโทษปรับกระหนงเดียวและสองปีสำหรับโทษปรับหลายกระหนง”

บทบัญญัตินี้ก่อให้เกิดผล 2 ประการ³² กล่าวคือ

1. การจำคุกแทนค่าปรับไม่ว่าผู้ถูกปรับตามกฎหมายใดทั้งสิ้น เป็นอันต้องเปลี่ยนเป็นการกักขังแทนนับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 เป็นต้นไป
2. ความผิดที่กระทำก่อนประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับ จะต้องใช้กฎหมายที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด คือ เมื่อเปลี่ยนมาเป็นกักขังแล้วจะกักขังเกินกว่า 1 ปี สำหรับความผิดกระหนงเดียว หรือ 2 ปี สำหรับความผิดหลายกระหนงไม่ได้

ตามปกติเมื่อศาลพิพากษาลงโทษปรับผู้ใด ก็มักจะมีการชำระค่าปรับในวันนั้นเอง ถ้าไม่ชำระค่าปรับในวันนั้น ในทางปฏิบัติก็มักจะใช้มาตรการกักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนเว้นแต่จำเลยจะขอวางประกันและศาลเห็นสมควรให้ประกันได้ อย่างไรก็ตาม หากนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิด ศาลไม่อาจบังคับให้นิติบุคคลถูกกักขังแทนค่าปรับได้ สามารถยึดทรัพย์สินมาชำระค่าปรับได้อย่างเดียวเท่านั้น

การกักขังแทนค่าปรับ มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญหลายประการ กล่าวคือ

1. สถานที่ในการกักขังแทนค่าปรับ การกักขังแทนค่าปรับย่อมกักขังได้เฉพาะในสถานที่ที่กำหนดไว้สำหรับการกักขัง ศาลจะกักขังผู้ต้องโทษปรับไว้ในที่อยู่อาศัยของผู้นั้นเองหรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับบุคคลนั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังไม่ได้ ทั้งนี้เพราะ

³¹ พิรุฬห์ โดศกุลวรรณ, "การลงโทษปรับทางอาญา", หน้า 176-177.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 177.

มาตรา 29 วรรคสอง ได้บัญญัติไม่ให้นำความในวรรคสองของมาตรา 24³³ มาใช้บังคับแก่การ กักขังแทนค่าปรับ

2. อัตราที่ใช้คำนวณโทษในการกักขังแทนค่าปรับ มาตรา 30 วรรคแรก แห่ง ประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “ในการกักขังแทนค่าปรับ ให้ถืออัตราสองร้อยบาทต่อหนึ่ง วัน และไม่ว่ากรณีความผิดกระทงเดียวหรือหลายกระทง ห้ามกักขังเกินกำหนดหนึ่งปีเว้นแต่ใน กรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็น ระยะเวลาเกินกว่าหนึ่งปี แต่ไม่เกินสองปีก็ได้”

3. การคำนวณระยะเวลาในการกักขังแทนค่าปรับ มาตรา 30 วรรคสอง แห่ง ประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “ในการคำนวณระยะเวลานั้น ให้นับวันเริ่มกักขังแทนค่าปรับ รวมเข้าด้วยและให้นับเป็นหนึ่งวันเต็มโดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนชั่วโมง”

4. ในกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับถูกคุมขังก่อนศาลพิพากษา มาตรา 30 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติ “ในกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับถูกคุมขังก่อนศาลพิพากษาให้หัก จำนวนวันที่ถูกคุมขังนั้นออกจากจำนวนค่าปรับโดยถืออัตราสองร้อยบาทต่อหนึ่งวัน เว้นแต่ผู้ นั้นต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกและปรับ ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าจะต้องหักจำนวนวันที่ถูกคุมขัง ออกจากเวลาจำคุกตามมาตรา 22 ก็ให้หักออกเสียก่อน เหลือเท่าใดจึงให้หักออกจากเงิน ค่าปรับ” ทั้งนี้ โทษจำคุกเป็นโทษที่หนักกว่าโทษปรับ กฎหมายจึงให้หักวันที่ต้องถูกคุมขังก่อน ศาลพิพากษาออกจากโทษจำคุกเพื่อให้ประโยชน์แก่ผู้ต้องคำพิพากษา³⁴

³³ มาตรา 24 แห่งประมวลกฎหมายอาญา “ผู้ใดต้องโทษกักขัง ให้กักตัวไว้ในสถานที่ กักขังซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ สถานีสตำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงาน สอบสวน

ถ้าศาลเห็นเป็นการสมควรจะสั่งในคำพิพากษาให้กักขังผู้กระทำความผิดไว้ในที่อาศัย ของผู้นั้นเอง หรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้ เพื่อให้เหมาะสมกับ ประเภทหรือสภาพของผู้ถูกกักขังก็ได้

ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าการกักขังผู้ต้องโทษไว้ในสถานที่กักขังตามวรรคหนึ่งหรือวรรค สอง อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้นั้น หรือทำให้ผู้ซึ่งต้องพึงพาผู้ต้องโทษกักขังในการดำรงชีพ ได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร หรือมีพฤติการณ์พิเศษประการอื่นที่แสดงให้เห็นว่า ไม่สมควร กักขังผู้ต้องโทษกักขังในสถานที่ดังกล่าว ศาลจะมีคำสั่งให้กักขังผู้ต้องโทษกักขังในสถานที่อื่น ซึ่งมีใช้ที่อยู่อาศัยของผู้นั้นเอง โดยได้รับความยินยอมจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้ผู้ต้องโทษกักขังปฏิบัติ และ หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ดังกล่าวยินยอม ศาลอาจมีคำสั่งแต่งตั้งผู้นั้นเป็น ผู้ควบคุมดูแล และให้ถือว่าผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายนี้”

³⁴ หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 192.

5. การปล่อยตัวผู้ต้องโทษกักขังแทนค่าปรับ มาตรา 30 วรรคสี่ แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องโทษปรับกักขังแทนค่าปรับครบกำหนดแล้ว ปล่อยตัวในวันถัดจากวันที่ครบกำหนด ถ้านำเงินค่าปรับมาชำระครบแล้ว ปล่อยตัวทันที” ดังนั้นผู้ต้องโทษกักขังแทนค่าปรับจะได้รับการปล่อยตัวใน 2 กรณี คือ กรณีแรกหลังเมื่อผู้ต้องโทษกักขังครบกำหนด โดยได้รับการปล่อยตัวถัดจากวันที่ครบกำหนด แต่ในกรณีหลังเมื่อผู้ต้องโทษนำเงินค่าปรับมาชำระส่วนที่เหลือจนครบแล้วจะได้รับการปล่อยตัวทันที

6. การเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก การกักขังแทนค่าปรับไม่อาจเปลี่ยนเป็นโทษจำคุกตามมาตรา 27³⁵ เพราะเป็นการกักขังเพื่อบังคับเอาค่าปรับไม่ใช่โทษและความผิดที่กระทำไม่มีโทษถึงจำคุก ต้องห้ามตามมาตรา 7 หากศาลลงโทษจำคุกยอมขัดต่อมาตรา 2 ได้³⁶ แต่กรณีที่อาจเปลี่ยนเป็นโทษจำคุกได้นั้น จะต้องเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดนั้นได้รับโทษกักขังตามมาตรา 23³⁷ เท่านั้น

3.2.3 การทำงานบริการสังคม หรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ

ในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 9 มกราคม 2546 ได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษปรับอาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้ โดยกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 30/1 กล่าวคือ เมื่อศาลพิพากษาให้ลงโทษปรับผู้กระทำความผิดไม่เกิน 80,000 บาท ผู้ต้องโทษปรับที่ไม่ใช่ชนิดบุคคลและไม่มีเงินพอที่จะชำระค่าปรับ สามารถยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีขอทำงานบริการสังคม

³⁵ มาตรา 27 ถ้าในระหว่างที่ผู้ต้องโทษกักขังตามมาตรา 23 ได้รับโทษกักขังอยู่ ความปรากฏแก่ศาลเอง หรือปรากฏแก่ศาลตามคำแถลงของพนักงานอัยการหรือผู้ควบคุมดูแลสถานที่กักขังว่า

- (1) ผู้ต้องโทษกักขังฝ่าฝืนระเบียบ ข้อบังคับ หรือวินัยของสถานที่กักขัง
- (2) ผู้ต้องโทษกักขังไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด หรือ
- (3) ผู้ต้องโทษกักขังต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก

ศาลอาจเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลาตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกำหนดเวลาของโทษกักขังที่ผู้ต้องโทษกักขังจะต้องได้รับต่อไป

³⁶ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, หลักกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2546), หน้า 103.

³⁷ มาตรา 23 ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ ศาลจะพิพากษาให้ลงโทษกักขังไม่เกินสามเดือนแทนโทษจำคุกนั้นก็ได้

ค่าปรับได้ ซึ่งศาลจะพิจารณาถึงฐานะการเงิน ประวัติ และสภาพของผู้ต้องโทษปรับ หากเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับก็ได้ ซึ่งในกรณีที่มีคำสั่งอนุญาต ศาลจะกำหนดลักษณะ หรือประเภทของงาน ผู้ดูแลการทำงาน วันเริ่มทำงาน ระยะเวลาทำงานและจำนวนชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวันในคำสั่งด้วย โดยให้อยู่ภายใต้การดูแลของพนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริการสังคม การกุศลสาธารณะ หรือสาธารณประโยชน์ที่ยินยอมรับดูแลก็ได้ และในกรณีที่ศาลไม่ได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานติดต่อกันไป การทำงานบริการสังคมต้องอยู่ในกำหนดระยะเวลา 2 ปี นับแต่วันเริ่มทำงานตามที่ศาลกำหนด

สำหรับการกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานนั้น ให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม กำหนดจำนวนชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน สำหรับงานบริการสังคม หรืองานสาธารณประโยชน์แต่ละประเภทได้ตามที่เห็นสมควร

เมื่อพนักงานคุมประพฤติ หรือหน่วยงานที่ยินยอมรับดูแลการทำงานบริการสังคมของผู้ต้องโทษปรับ ได้รับคำสั่งศาลแล้วจะต้องดำเนินการทำความเข้าใจกับผู้ต้องโทษปรับเกี่ยวกับข้อกำหนดของศาลและจัดทำกำหนดการนัดการทำงานบริการสังคม เพื่อให้ผู้ต้องโทษปรับได้ทราบว่าจะต้องทำงานเมื่อใด พร้อมทั้งประสานงานกับหน่วยงานรองรับที่จะส่งผู้ต้องโทษปรับไปทำงานบริการสังคมด้วย ซึ่งในการทำงานบริการสังคมของผู้ต้องโทษปรับนี้ หน่วยงานรองรับจะต้องให้ผู้ต้องโทษปรับลงเวลาทำงานและลงลายมือชื่อไว้ทุกครั้ง และในการทำงานจะมีผู้ดูแลด้วย โดยผู้ดูแลอาจเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรองรับ หรืออาสาสมัครคุมประพฤติก็ได้และเมื่อผู้ต้องโทษปรับทำงานครบถ้วนตามจำนวนชั่วโมงที่กำหนดแล้ว หน่วยงานรองรับจะส่งเอกสารรายงานผลให้แก่พนักงานคุมประพฤติ หรือหน่วยงานที่ยินยอมรับดูแล เพื่อนำไปรายงานให้ศาลทราบต่อไป

นอกจากนั้น ภายใต้ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 30/2 ยังได้กำหนดเป็นหลักเกณฑ์ว่า ถ้าภายหลังศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับแล้ว หากปรากฏข้อเท็จจริงต่อศาลในภายหลังว่า ผู้ต้องโทษปรับมีเงินเพียงพอที่จะชำระค่าปรับได้ในเวลาที่ยื่นคำร้อง หรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง หรือเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลสามารถเพิกถอนคำสั่งอนุญาตและปรับ หรือกักขังแทนค่าปรับผู้ต้องโทษปรับได้ นอกจากนี้ ในระหว่างที่ทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ หากผู้ต้องโทษปรับไม่ต้องการที่จะทำงานต่อไป ก็สามารถยื่นคำร้องต่อศาลขอเปลี่ยนเป็นรับโทษปรับ หรือกักขังแทนค่าปรับก็ได้ ซึ่งทั้ง 2 กรณีดังกล่าวข้างต้น ศาลจะหักจำนวนวันที่ทำงานมาแล้วในอัตราวันละ 200 บาท ออกจากจำนวนเงินค่าปรับ

สำหรับแนวปฏิบัติในการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับนั้น ให้ยึดถือตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการกำหนดจำนวนชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวันและแนวปฏิบัติในการให้ทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับและเปลี่ยนสถานที่กักขัง พ.ศ. 2546 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 10 มกราคม 2546 เป็นต้นไป โดยระเบียบดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องจำนวนชั่วโมงที่ถือว่าเป็นการทำงานหนึ่งวันไว้ดังนี้³⁸

1. การทำงานช่วยเหลือดูแลอำนวยความสะดวก หรือให้ความบันเทิงแก่คนพิการ คนชรา เด็กกำพร้าหรือผู้ป่วยในสถานสงเคราะห์หรือสถานพยาบาล งานวิชาการหรืองานบริการด้านการศึกษา เช่น การสอนหนังสือ การค้นคว้าวิจัย หรือการแปลเอกสาร เป็นต้น จำนวน 2 ชั่วโมงเป็นการทำงานหนึ่งวัน

2. การทำงานวิชาชีพ งานช่างฝีมือ หรืองานที่ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญ เช่น งานช่างฝีมือเครื่องยนต์ ก่อสร้าง คอมพิวเตอร์ หรือวิชาชีพอย่างอื่น เป็นต้น จำนวน 3 ชั่วโมงเป็นการทำงานหนึ่งวัน

3. การทำงานบริการสังคม หรือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์อื่นที่ไม่ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญ หรืองานอื่นนอกจากที่กำหนดไว้ เช่น งานทำความสะอาด หรือพัฒนาสถานที่สาธารณะ งานปลูกป่า หรือดูแลสวนป่า หรือสวนสาธารณะ งานจราจร เป็นต้น จำนวน 4 ชั่วโมงเป็นการทำงานหนึ่งวัน

ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานให้ลดน้อยลงได้ แต่ทั้งนี้ระยะเวลาการทำงานของผู้ต้องโทษปรับในแต่ละวัน ไม่ควรกำหนดให้เกินวันละ 6 ชั่วโมง³⁹

สำหรับแนวปฏิบัติในการมีคำสั่งให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์นั้น ผู้ต้องโทษปรับซึ่งไม่มีเงินชำระค่าปรับอาจร้องขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดี ตามแบบพิมพ์ที่กำหนด⁴⁰ และในการพิจารณาว่าสมควรให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับหรือไม่ ศาลควรคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดจากมาตรการบริการสังคมและสาธารณประโยชน์ให้มาก และพึงให้ความสำคัญแก่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับฐานะการเงิน ประวัติและสภาพความผิดของผู้ต้องโทษปรับ และเพื่อการนี้ศาลอาจสอบถามหรือไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการพิจารณา รวมทั้งอาจขอความร่วมมือจากพนักงานอัยการหรือหน่วยงานอื่นในการสืบเสาะหาข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้⁴¹

³⁸ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมฯ ข้อ 3

³⁹ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมฯ ข้อ 8

⁴⁰ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมฯ ข้อ 4

⁴¹ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมฯ ข้อ 6

การกำหนดระยะเวลา สถานที่ และประเภทของการทำงานบริการสังคม หรือทำงานสาธารณประโยชน์ ศาลควรพิจารณาด้วยว่าการทำงานนั้นต้องไม่ก่อความเสียหายแก่สังคมหรือบุคคลอื่น และต้องไม่ก่อให้เกิดภาระเกินสมควรแก่ผู้ต้องโทษปรับ ทั้งนี้ ให้พิจารณาจากวิถีชีวิต การดำรงชีพ การศึกษาเล่าเรียน ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ระยะเวลาและความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน ความเป็นผู้ป่วยเจ็บหรือเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรง การติดยาเสพติดหรือสุราเรื้อรัง ประวัติในการกระทำความผิดทางเพศ พฤติกรรมในทางก้าวร้าวรุนแรง ปัญหาทางอารมณ์หรือความบกพร่องทางจิตของผู้ต้องโทษปรับด้วย⁴²

นอกจากนี้ เมื่อศาลได้สั่งให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องโทษปรับปฏิบัติเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดขึ้นอีกก็ได้⁴³ เช่น การให้เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมทางศีลธรรมหรือฝึกวินัย หรือโครงการอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร การให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติดุกอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก หรือการห้ามเสพย์สิ่งเสพติดทุกชนิด เป็นต้น

3.3 การบังคับโทษปรับและการใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับของต่างประเทศ

3.3.1 ประเทศในระบบ Common Law

ในส่วนนี้จะขอกล่าวถึงการบังคับโทษปรับและการใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับของประเทศไทยในระบบ Common Law ซึ่งได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ รายละเอียดดังนี้

3.3.1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.3.1.1.1 การบังคับโทษปรับ

การบังคับใช้โทษของประเทศไทยสหรัฐอเมริกาอยู่ภายใต้กฎหมายสหรัฐคือ US Code Title 18 ในส่วนของ Sentence โดยได้แยกการกำหนดโทษออกเป็นโทษที่กำหนดไว้สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคล (18 U.S.C. 3551(b)) ซึ่งได้แก่ การคุมประพฤติ

⁴² ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมฯ ข้อ 7

⁴³ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมฯ ข้อ 11

การปรับ และจำคุก และโทษที่กำหนดไว้สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นองค์กร (18 U.S.C. 3551 (c)) ซึ่ง ได้แก่ การคุมประพฤติและการปรับ

ในส่วนของการบังคับใช้โทษปรับ ศาลสามารถกำหนดโทษปรับได้ดังนี้

- กรณีบุคคล (18 U.S.C. 3571 (b)) บุคคลซึ่งถูกตัดสินว่ากระทำความผิดอาจถูกศาลลงโทษให้ชำระค่าปรับได้ไม่เกินจำนวนดังต่อไปนี้

- (1) ไม่เกินจำนวนที่ระบุไว้ในกฎหมายสำหรับความผิดนั้น
- (2) ไม่เกินจำนวนที่กำหนดไว้สำหรับการปรับแบบทางเลือก
- (3) กรณีความผิดอาญาโทษรุนแรงมาก (felony) ไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐ

(4) กรณีความผิดอาญาโทษรุนแรงปานกลาง (misdemeanor) ที่ก่อให้เกิดการเสียชีวิตไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์สหรัฐ

(5) กรณีความผิด misdemeanor Class A ที่ไม่ก่อให้เกิดการเสียชีวิต ไม่เกินกว่า 100,000 ดอลลาร์สหรัฐ

(6) กรณีความผิด misdemeanor Class B หรือ C ที่ไม่ก่อให้เกิดการเสียชีวิตไม่เกิน 5,000 ดอลลาร์สหรัฐ

(7) กรณีความผิดอันเกิดจากการละเมิด ไม่เกินกว่า 5,000 ดอลลาร์สหรัฐ

- กรณีองค์กร (18 U.S.C. 3571 (c)) องค์กรซึ่งถูกตัดสินว่าได้กระทำความผิด อาจถูกศาลลงโทษให้ชำระค่าปรับไม่เกินจำนวนดังต่อไปนี้

- (1) ไม่เกินจำนวนที่ระบุไว้ในกฎหมายสำหรับความผิดนั้น
- (2) ไม่เกินจำนวนที่กำหนดไว้สำหรับการปรับแบบทางเลือก
- (3) กรณีความผิดอาญาโทษรุนแรงมาก (felony) ไม่เกินกว่า 500,000 ดอลลาร์สหรัฐ

(4) กรณีความผิดอาญาโทษรุนแรงปานกลาง (misdemeanor) ที่ก่อให้เกิดการเสียชีวิต ไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐ

(5) กรณีความผิด misdemeanor Class B หรือ C ที่ไม่ก่อให้เกิดการเสียชีวิตไม่เกินกว่า 200,000 ดอลลาร์สหรัฐ

(6) กรณีความผิด misdemeanor Class B หรือ C ที่ไม่ก่อให้เกิดการเสียชีวิตไม่เกินกว่า 10,000 ดอลลาร์สหรัฐ

(7) กรณีความผิดอันเกิดจากการละเมิด ไม่เกินกว่า 10,000 ดอลลาร์สหรัฐ

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกำหนดอัตราค่าปรับดังกล่าวมีลักษณะเป็นการกำหนดโทษปรับแบบตายตัว (Fixed Sum System) ซึ่งศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิดในลักษณะเดียวกันด้วยระบบพิกัดอัตรา โดยศาลจะเป็นผู้พิจารณากำหนดค่าปรับที่จะบังคับเอากับจำเลย ระยะเวลาการชำระและวิธีการชำระ ทั้งนี้ศาลจะต้องพิจารณาภายใต้ปัจจัยต่างๆ อาทิเช่น (18 U.S.C. 3572 (a)) รายได้ ภาระที่เกิดจากค่าปรับที่มีต่อจำเลยหรือบุคคลซึ่งต้องพึ่งพาจำเลยด้านการเงิน การสูญเสียทางการเงินที่เกิดจากผู้อื่นอันเนื่องมาจากความผิดนั้น ค่าใช้จ่ายที่คาดว่าจะรัฐจะต้องเสียไป เป็นต้น และหากจำเลยเป็นองค์กรศาลต้องพิจารณาถึงขนาดขององค์กรและมาตรการที่ออกโดยองค์กรเพื่อลงโทษทางวินัยต่อเจ้าหน้าที่ กรรมการ ลูกจ้าง หรือตัวแทนขององค์กรที่รับผิดชอบต่อการกระทำความผิดนั้น เพื่อป้องกันมิให้เกิดความผิดขึ้นอีก

สำหรับระยะเวลาและวิธีการชำระค่าปรับ ได้บัญญัติไว้เป็นหลักทั่วไป ดังนี้ (18 U.S.C. 3572 (d))

1) ผู้ที่ถูกพิพากษาลงโทษปรับ รวมทั้งการให้คืนทรัพย์สิน จะต้องชำระค่าปรับแก่ศาลในทันที เว้นแต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจกำหนดวันชำระหรือกำหนดให้ผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดได้ โดยหากศาลกำหนดให้ผ่อนชำระเป็นงวด จำนวนเงินในแต่ละงวดทุกเดือนจะต้องเท่ากัน ตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด เว้นแต่ศาลจะเห็นเป็นอย่างอื่น

2) ในกรณีมีคำสั่งให้คืนทรัพย์สิน (order of restitution) หากศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งอนุญาตให้กระทำอย่างอื่นก่อนการคืนทรัพย์สินโดยทันที ระยะเวลาในการคืนทรัพย์สินจะต้องถูกกำหนดโดยศาล แต่ต้องเป็นระยะเวลาที่สั้นที่สุดที่การคืนทรัพย์สินทั้งหมดสามารถกระทำได้อย่างสมเหตุสมผล

3) กรณีการผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดนั้น จะต้องมีข้อกำหนดให้จำเลยมีหน้าที่ต้องแจ้งให้ศาลทราบถึงความเปลี่ยนแปลงของสถานะทางการเงินของตน ซึ่งหากศาลได้รับการแจ้งดังกล่าวเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจปรับเปลี่ยนตารางการผ่อนชำระค่าปรับ หรืออาจกำหนดให้ชำระค่าปรับเต็มจำนวนโดยทันทีก็ได้ ทั้งนี้ตามศาลเห็นสมควร

และหากเป็นกรณีที่จำเลยมีเจตนาไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะมีคำสั่งให้ชำระค่าปรับเพิ่มเติมโดยกำหนดค่าปรับได้ไม่เกิน 2 เท่าของจำนวนค่าปรับที่ยังคงค้างชำระอยู่ หรือไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์สหรัฐ หรือศาลอาจลงโทษจำคุกจำเลย แต่ทั้งนี้ไม่เกิน 1 ปี หรือทั้งปรับทั้งจำคุก (18 U.S.C. 3615)

จากที่กล่าวมา ประเทศสหรัฐอเมริกา มีหลักเกณฑ์ในการบังคับใช้โทษปรับพอสรุปได้ดังนี้

1. การบังคับใช้โทษปรับของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นใช้ระบบพิกัดอัตรา หรือระบบการลงโทษปรับแบบตายตัว (Fixed Sum System)
2. การลงโทษปรับพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมและพฤติการณ์ของอาชญากรรม ตลอดจนประวัติและลักษณะนิสัยของจำเลยประกอบด้วย
3. การลงโทษปรับคำนึงถึงหลักความสามารถในการชำระค่าปรับของจำเลยและโทษปรับนั้นจะต้องไม่เป็นการปิดกั้นจำเลยจากการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม
4. การกำหนดจำนวนเงินค่าปรับและวิธีการชำระค่าปรับ ศาลจะคำนึงถึงฐานะและความเป็นอยู่ของจำเลยด้วย
5. รัฐจะต้องให้ประโยชน์แก่จำเลยผู้ที่พยายามชำระค่าปรับ โดยการผ่อนปรนกฎระเบียบบางข้อและลงโทษผู้จงใจไม่ชำระค่าปรับอย่างเด็ดขาด

3.3.1.1.2 การใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับ

นอกจากโทษปรับแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกายังมีมาตรการเสริมโทษปรับ ซึ่งส่วนมากจะนำมาใช้กับกรณีความผิดอาญาโทษรุนแรงปานกลาง (misdemeanor) มาตรการต่าง ๆ ได้แก่ การคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Probation) การทำงานบริการสังคม (Community Service) การใช้ค่ายทหาร (Boot Camp) การกักขังในบ้านโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) ศูนย์เสี่ยงโทษจำคุก (Diversion Center) บ้านกึ่งวิถี (Half-way House) และการชดเชยความเสียหาย (Restitution)

(1) การคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Supervision Probation: ISP)

เป็นมาตรการที่พัฒนาขึ้นมาตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษที่ 80 โดยมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นที่จะเสริมสร้างการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและความปลอดภัยสาธารณะด้วยการให้มีการติดต่อพบปะกันระหว่างพนักงานคุมประพฤติกับผู้ถูกคุมประพฤติ แต่วัตถุประสงค์ของโปรแกรมในปัจจุบัน มุ่งลดต้นทุนและแก้ปัญหาหนักโทษสั้นเรือนจำ ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมในแง่ที่ว่าผู้กระทำความผิดไม่ต้องถูกจำคุก จึงยังมีโอกาสที่จะสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว มีโอกาสทำงานและไม่ถูกตราหน้าจากสังคม แต่ผู้กระทำความผิดก็ยิ่งถือว่าถูกข่มขู่ยับยั้งมิให้กระทำความผิดอีก เพราะต้องอยู่ภายใต้การดูแล สอดส่องอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่

(2) การคุมประพฤติแบบทำให้ตกใจกลัว (shock probation, shock incarceration) และ การใช้ค่ายทหาร (boot camps)

การคุมประพฤติแบบทำให้ ตกใจกลัวหมายถึงการจำคุกในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ก่อนที่จะมีการคุมประพฤติ โดยหวังว่าประสบการณ์จากการถูกจำคุกจะช่วยข่มขู่ยับยั้งไม่ให้กระทำผิดอีกในอนาคต ซึ่งมีหลายรูปแบบและมีหลายชื่อ เช่น การลงโทษแบบแยกส่วน (split sentence) การใช้ค่ายทหาร เป็นต้น กลุ่มเป้าหมายคือเยาวชนผู้กระทำผิดที่ไม่มีประวัติการถูกจำคุกมาก่อน ส่วน Shock probation คือ การลงโทษจำคุกเป็นระยะเวลาสั้น (the shock) หลังจากนั้นปล่อยตัวแล้วส่งไปคุมประพฤติ

(3) การกักขังในบ้าน (house arrest)

การกักขังในบ้าน เป็นวิธีการระบายนความแออดในเรือนจำ วิธีปฏิบัติของมาตรการนี้อาจแตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่จะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดถูกจำกัดเสรีภาพอยู่ภายในบ้านในช่วงเวลาที่กำหนด ซึ่งอาจเป็นตลอด 24 ชั่วโมงหรือเฉพาะเวลากลางคืน บางรัฐอาจกำหนดให้ต้องรวมในโปรแกรมพิเศษอื่นๆ⁴⁴ เช่น ให้มีงานทำ ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ฝึกทักษะชีวิตอื่นๆ ทำงานบริการสังคม ทั้งนี้ จะมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลสอดส่อง เช่นใน Florida กำหนดว่าเจ้าหน้าที่จะไปพบเดือนละอย่างน้อย 28 ครั้ง ถ้าไปแล้วไม่พบผู้กระทำความผิด เจ้าหน้าที่จะรายงานต่อศาล

(4) การสอดส่องโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (electronic monitoring)

เป็นเทคโนโลยีที่นำมาใช้ได้ตั้งแต่ ในช่วงการประกันตัวก่อนฟ้องจนถึงการพักการลงโทษ โดยใช้ร่วมกับการกักขังในบ้าน มีใช้แพร่หลายในหลายมลรัฐ ซึ่งระบบจะประกอบด้วยคอมพิวเตอร์ ควบคุมและอุปกรณ์ส่งสัญญาณซึ่งติดตั้งไว้ที่ตัวผู้กระทำความผิด (ข้อมือ/ข้อเท้า)

(5) การชดเชยความเสียหาย (restitution)

หมายถึงการให้ผู้กระทำความผิดคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่เสียหายให้แก่ผู้เสียหายซึ่งเป็นโทษระดับกลางที่ใช้กันแพร่หลาย เพราะเป็นการให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงออกซึ่งความสำนึกผิด มักจะใช้เป็นเงื่อนไขของการคุมประพฤติหรือการพักการลงโทษ หรือใช้เป็นมาตรการการกัณฑ์รองคดี (diversion) วิธีการนี้มีประโยชน์หลายประการ กล่าวคือ มีความรุนแรงน้อย มีมนุษยธรรม ช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เป็นประโยชน์ต่อระบบ ช่วยลดความต้องการแก้แค้นของผู้เสียหายและผู้เสียหายได้รับการเยียวยา

⁴⁴ Paul F. Cromwell and Rolando v. del Carmen, Community-based Corrections, 4th edition, (Belmont, CA : Wadsworth Publishing Company, 1999), pp.256-260.

(6) การทำงานบริการสังคม (community service)

เป็นการชดเชยความเสียหายในเชิงสัญลักษณ์ (symbolic restitution) กล่าวคือ ให้ผู้กระทำความผิดชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดให้สังคม ด้วยการทำงานให้หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ โดยไม่รับค่าตอบแทน โทษระดับกลางรูปแบบนี้มีลักษณะทั้งในเชิงลงโทษและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ลักษณะในเชิงลงโทษคือการจำกัดเวลาและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดไว้จนกว่าจะทำงานเสร็จ ส่วนลักษณะของการแก้ไขฟื้นฟู คือ เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ทำในสิ่งที่สร้างสรรค์ สร้างความเคารพตนเอง ลดความแปลกแยกจากสังคม ซึ่งในที่สุดแล้วสังคมจะได้รับประโยชน์ด้วย วิธีการนี้ศาลสามารถใช้เป็นทางเลือกในการชดเชยความเสียหายสำหรับผู้กระทำความผิดที่ยากจนหรือที่มีฐานะร่ำรวยมากจนกระทั่งการกำหนดให้ชดเชยค่าเสียหายด้วยเงินไม่มีผลทั้งในเชิงลงโทษและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

(7) บ้านกึ่งวิถี (half-way house) และศูนย์เสี่ยงโทษจำคุก (diversion center)

บางครั้งเรียกว่าศูนย์แก้ไขฟื้นฟูในชุมชนหรือศูนย์กักขังในชุมชน ซึ่งหมายถึง สถานที่ที่ใช้ควบคุมผู้ถูกคุมประพฤติหรือพักการลงโทษ โดยมีลักษณะเป็นที่พัก ผู้กระทำความผิดจะออกไปเฉพาะเวลาทำงาน เรียนหรือทำกิจกรรมอื่นระหว่างที่อยู่ในสถานที่ ก็จะต้องทำงาน ทำงานบริการสังคมหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่กำหนด

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรการทำงานบริการสังคมแทนการลงโทษปรับซึ่งเป็นทางเลือกแทนการลงโทษปรับในกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา โดยกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติควบคุมอาชญากรรม (Comprehensive Crime Control Act of 1984) สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขการทำงานบริการสังคมได้ในความผิดฐานใดบ้าง นอกจากนี้ ยังกำหนดให้การทำงานบริการสังคมเป็นทางเลือกแทนการลงโทษปรับไว้ด้วย ศาลมีอำนาจสั่งเงื่อนไขให้ผู้ถูกคุมประพฤติทำงานบริการสังคมแทนการลงโทษจำคุกได้และรูปแบบการทำงานบริการสังคมยังได้ถูกพัฒนาให้ใช้แทนโทษปรับได้ด้วย ซึ่งกำหนดไว้ในบทบัญญัติ 18 U.S.C มาตรา 3563 (a) (2) กำหนดให้ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติอย่างน้อย 1 ใน 3 ดังต่อไปนี้คือ ชำระค่าปรับ (Fine) การทำงานทดแทนความผิด (Restitution) หรือการทำงานบริการสังคม (Community Service) แต่อย่างไรก็ตาม ที่ศาลจะมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดนั้นต้องอยู่ในดุลยพินิจของศาลที่กำหนดเงื่อนไข โดยพิจารณาจากความเหมาะสมของผู้กระทำความผิดเป็นกรณีๆ ไป

ทั้งนี้ ในบทบัญญัติ 18 U.S.C. มาตรา 3572 (e) และพระราชบัญญัติควบคุมอาชญากรรม(The Comprehensive Crime Control Act) ได้กำหนดความเกี่ยวพันระหว่างโทษปรับและการทำงานบริการสังคมได้ว่า

“ในกรณีที่จำเลยถูกพิพากษาให้ชำระค่าปรับ ศาลอาจจะไม่เลือกพิพากษาเป็นอย่างอื่นเมื่อพิจารณาแล้วว่าจะไม่ได้ชำระค่าปรับ ”

หมายความว่า ในคดีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระค่าปรับแล้ว หากพิจารณาแล้วเห็นว่า จำเลยอยู่ในฐานะที่จะชำระค่าปรับได้⁴⁵ ศาลจะไม่ใช้ทางเลือกให้จำเลยทำงานบริการสังคมหรือทำงานบริการสาธารณประโยชน์แทนการชำระค่าปรับ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้จำเลยหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ส่วนในรายผู้กระทำความผิดซึ่งศาลเห็นควรกำหนดเงื่อนไขทำงานบริการสังคม เพราะเป็นวิธีการที่สามารถนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดได้อย่างเที่ยงตรงโดยไม่คำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางการเงินก็ย่อมต้องถูกลงโทษ โดยให้ทำงานบริการสังคมเพื่อเป็นการชดใช้ความเสียหาย

การนำรูปแบบการทำงานบริการสังคมใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาค่อนข้างจะเป็นสิ่งใหม่ แนวคิดที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดทำงานหรือให้บริการสังคมปรากฏเด่นชัดในกฎหมายสหรัฐอเมริกา เมื่อมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 13 ได้มีข้อห้ามมิให้มีการบังคับใช้ให้ทำงาน โดยปราศจากความสมัครใจ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจึงเป็นหลักประกันเพื่อคุ้มครองจำเลยมิให้ถูกบังคับใช้แรงงาน แต่มีข้อยกเว้นไว้ว่า เว้นแต่การลงโทษทางอาญาที่จำเลยอาจจะต้องถูกบังคับใช้แรงงาน โดยมีได้สมัครใจ ยกเว้นการลงโทษทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขผู้กระทำความผิด แต่ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งความสมัครใจของผู้กระทำความผิด นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว เงื่อนไขบริการสังคมยังได้ถูกนำมาใช้กับคดีที่ศาลมีคำสั่งให้คุมประพฤติบุคคลด้วย ในกรณีตีความผิดทางอาญาซึ่งบุคคลได้ทำลงนั้น โทษทางอาญาที่นำมาบังคับใช้กับนิติบุคคล ศาลมักผ่อนผันโทษให้มากกว่าคดีความผิดซึ่งเกิดจากอาชญากรรมธรรมดา โทษทางอาญาที่จะให้นิติบุคคลรับผิดชอบได้ต้องเป็นโทษเท่าที่ลักษณะแห่งโทษเปิดช่องให้ลงโทษแก่นิติบุคคลได้ โทษซึ่งนิติบุคคลได้รับส่วนใหญ่จะเป็นโทษปรับ

⁴⁵ เสมอแซ เสนเนียม , “มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัยการบริการสังคม” , (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2536) , หน้า 50-52.

การลงโทษปรับแต่เพียงสถานเดียวนั้น มีอาจจะยับยั้งให้นิติบุคคลหยุดยั้งการกระทำผิดได้ เพราะจำนวนเงินค่าปรับเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าแห่งความเสียหายที่ได้รับแล้วไม่คุ้มกัน จำนวนเงินค่าปรับจะเป็นจำนวนเงินเพียงเล็กน้อยที่บริษัทต้องเสียไป เมื่อเปรียบเทียบกับกำไรที่บริษัทจะได้รับ ดังนั้น บริษัทจึงมีเจตนาที่จะฝ่าฝืนกฎหมายด้วยการยินยอมที่จะเสียค่าปรับต่อไป การกำหนดเงื่อนไขให้นิติบุคคลทำงานบริการสังคมจึงเป็นทางเลือกของคำพิพากษาของศาลที่มุ่งให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ความผิดซึ่งตนได้ก่อให้เกิดขึ้นและจะมีส่วนช่วยให้ผู้กระทำความผิดมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม⁴⁶

3.3.1.2 ประเทศอังกฤษ

3.3.1.2.1 การบังคับโทษปรับ

เดิมกฎหมายอังกฤษแบ่งประเภทความผิดออกเป็นสามประเภท คือ ความผิดออกจกรรจ์ (felony) ความผิด misdemeanours และ petty offences ต่อมาถูกยกเลิกไป และมาแบ่งเป็นประเภทความผิดโดยถือตามวิธีพิจารณาโดยแยกเป็นความผิดที่ต้องพิจารณาในศาล Crown Court และมีคณะลูกขุนเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงที่เรียกว่า offences triable only indictment กับความผิดที่พิจารณาโดยรวบรัด โดยศาล magistrate เรียกว่า offences triable summarily และประเภทที่สามารถพิจารณาโดยรวบรัดหรือโดย indictment ก็ได้ (offences triable either way) และมีการแบ่งความผิด อีกลักษณะหนึ่ง โดยแบ่งตาม Criminal Act 1967 โดยแยกเป็น ความผิดที่อาจจับได้โดยไม่มีหมายจับ arrestable offences และความผิดที่ไม่อาจจับได้โดยไม่มีหมายจับถ้าไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้า (nonarrestable offences)

ในปัจจุบัน กฎหมายอังกฤษกำหนดความผิดไว้ โดยกฎหมายลายลักษณ์อักษร (statutory offences) โดยมีกฎหมายบัญญัติว่าด้วยความผิดอาญาโดยเฉพาะ เช่น the Criminal Act 1967 the Criminal law Act 1977, the Abortion Act 1967, the Crime and Disorder Act 1998, Offences Against the Person Act 1986, Theft Act 1968 และ Theft Act 1978, Sexual Offences Act , 1956, 1967, 1985, 2003, Terrorism Act 2002, Terrorism Act 2006, Anti-Terrorism , Crime and Security Act 2001, เป็นต้น และความผิดที่กำหนดไว้ในกฎหมายพิเศษอีกหลายฉบับ เช่น Firearms Act 1968, Drug Trafficking Act 1994, Obscene Publications Act 1959, War Crime Act, 1991, Football Offence Act 1991 ,Police and

⁴⁶ กรกฎ ทองชะโชค , “ การใช้มาตรการอื่นก่อนการลงโทษกักขังแทนค่าปรับ” , (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต , 2547) , หน้า 52-53.

Criminal Evidence Act 1984 เป็นต้น ซึ่งความผิดตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษรได้กำหนดโทษไว้ เพื่อให้ศาลกำหนดโทษบางฐานความผิดเป็นการกำหนดโทษไว้ตายตัว บางฐานความผิดกำหนดอัตราโทษขั้นสูง และบางความผิดกำหนดโทษที่ให้ศาลขั้นต่ำไว้ แต่ส่วนใหญ่เป็นการกำหนดอัตราโทษขั้นสูง เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษที่เรียกว่า กระบวนการกำหนดโทษ (sentencing process) โดยศาลจะกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความร้ายแรงของความผิดและสภาพของตัวผู้กระทำความผิด โดยคำนึงถึงเป้าหมายในการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัยและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ดังนั้นกฎหมายอังกฤษจึงได้บัญญัติหลักเกณฑ์การกำหนดโทษของศาล และอำนาจศาลที่จะกำหนดโทษในแต่ละประเภทความผิดไว้ เพื่อให้ศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์การกำหนดโทษ กฎหมายเหล่านี้ ได้แก่ Crime (Sentences) Act 1997, Criminal Justice Act 1967, Criminal Justice Act 1991 และฉบับปัจจุบัน Criminal Justice Act 2003 , Magistrates Court Act 1980, Power of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000, Children and Young Person Act 1933, 1969 , Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 เป็นต้น

การบังคับใช้โทษปรับในประเทศอังกฤษ ศาลสามารถลงโทษปรับได้กับการกระทำความผิดทุกสถาน โดยระบบการลงโทษปรับของประเทศอังกฤษในปัจจุบันได้พัฒนามาใช้ระบบการปรับเป็นหน่วย (Units – fine system) ซึ่งบัญญัติใช้ครั้งแรกใน The Criminal Justice Act 1991 เป็นระบบที่มีรากฐานมาจากแนวความคิดที่ว่า ผู้ที่มีฐานะทางการเงินดีสมควรจะต้องจ่ายค่าปรับมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางการเงินต่ำ ในความผิดอย่างเดียวกัน และในระบบเดียวกัน โดยระบบปรับเป็นหน่วยนี้ ศาลแยกความผิดออกเป็นระดับ โดยแต่ละระดับจะมีอัตราค่าปรับที่เพิ่มขึ้นแบบทวีคูณ โดยการคำนวณจากรายได้ที่ผู้กระทำความผิดต้องสูญเสียไปในแต่ละสัปดาห์⁴⁷ จากหลักเกณฑ์นี้เองทำให้ผู้กระทำความผิดที่มีรายได้น้อยจะเสียค่าปรับในอัตราที่ต่ำลงตามส่วน และทำให้การบังคับชำระค่าปรับทำได้อย่างสมเหตุสมผลด้วย ทั้งนี้ การบังคับใช้โทษปรับย่อมขึ้นอยู่กับการใช้ดุลพินิจของศาลด้วย โดยศาลจะต้องพิจารณาถึงรายได้ที่แท้จริงของผู้กระทำความผิด (ในจุดนี้เองทำให้ศาลมีอำนาจในการเข้าถึงข้อมูลทางการเงินและข้อมูลทางบัญชี รวมทั้งรายได้ของผู้กระทำความผิดเพื่อความแม่นยำในการกำหนดค่าปรับ) และในการประมาณรายได้เพื่อกำหนดค่าปรับของผู้กระทำความผิดแต่ละราย ศาลต้องพิจารณาถึงความเป็นจริงของรายได้ในช่วงเวลาที่เขาต้องจ่ายค่าปรับประกอบกันด้วย

โทษปรับเป็นโทษที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในกฎหมายอังกฤษนั้น ความผิดที่ไม่อาจลงโทษปรับ คือ ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา (murder) และความผิดตามมาตรา 109-111 แห่ง PCC(S) 2000 หรือในกรณีที่ศาลมี

⁴⁷ Gary Slapper & David Kelly, English Legal System , 2 nd Edition (London : Cavendish Publishing, 1995),p.76

คำสั่งอื่นที่ไม่อาจลงโทษปรับ เช่น ส่งไปบำบัดรักษาในโรงพยาบาล หรือยกฟ้อง ส่วนความผิดฐานอื่น ๆ ศาล magistrate และศาล Crown court มีอำนาจลงโทษปรับได้ อย่างไรก็ตาม ในบางฐานความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษปรับไว้แน่นอนในกฎหมาย ตำรวจหรือเจ้าพนักงานผู้บังคับให้เป็นไปตามกฎหมายสามารถปรับผู้กระทำความผิดได้

1. โทษปรับในคดีที่พิจารณาแบบ summary นั้น ศาล magistrate ส่วนใหญ่จะเป็นความผิดที่กำหนดจำนวนโทษปรับไว้ในแต่ละความผิด แต่จำนวนโทษปรับที่กำหนดดังกล่าวไม่สอดคล้องกับค่าของเงินที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะอัตราเงินเฟ้อในแต่ละประเทศ ดังนั้น กฎหมายอังกฤษจึงเปลี่ยนระบบการลงโทษปรับ ใน ค.ศ. 1982 อังกฤษได้ปรับปรุงกฎหมายโดยกำหนดจำนวนโทษปรับเป็นระดับชั้นโทษปรับ (Standard scale) เพื่อใช้กับความผิดที่ พิจารณาแบบ summary trial ซึ่งแต่ละระดับชั้นโทษปรับนั้น จะกำหนดอัตราโทษปรับขั้นสูงไว้ซึ่งอัตราดังกล่าว กระทรวงยุติธรรมของอังกฤษ (Home Office) สามารถปรับเพิ่มหรือลดลงได้ ก่อนปี ค.ศ. 1997 ระดับโทษปรับขั้นสูงแต่ละชั้นมีดังนี้

ระดับ 1	200	ปอนด์
ระดับ 2	500	ปอนด์
ระดับ 3	1,000	ปอนด์
ระดับ 4	2,500	ปอนด์
ระดับ 5	5,000	ปอนด์

ต่อมาได้มีการนำเสนอแนวทางการกำหนดอัตราโทษปรับใหม่ ตาม The Criminal Justice Act 1991 โดยศาล magistrate จะต้องกำหนดระดับความร้ายแรงของความผิดที่จำเลยกระทำลงว่ามีความร้ายแรงในระดับใด และจึงบวกค่าของระดับดังกล่าวด้วยรายรับของจำเลย โดยการประเมินรายได้

ดังนั้น โทษปรับจึงแปรผันตามฐานะของผู้กระทำ หากเป็นผู้ยากจนจะถูกปรับเป็นจำนวนน้อยกว่าผู้ที่มีรายได้สูงกว่าในความผิดระดับเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การปรับโดยพิจารณารายได้ของผู้กระทำนั้น มีผลใช้บังคับตั้งแต่เดือนตุลาคม 1992 และถูกยกเลิกไป เพราะมีผู้วิจารณ์ว่า ผู้กระทำอาจถูกปรับสูงเท่ากับความผิดร้ายแรงแม้ว่าได้กระทำความผิดเล็กน้อย หากผู้นั้นมีฐานะดี ดังนั้น จึงได้ปรับปรุงแก้ไขการกำหนดโทษปรับ โดยแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 18 ของ the Criminal Justice Act 1991 โดยกำหนดหลักเกณฑ์การลงโทษปรับว่า ศาลจะต้องคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด และค่าปรับ จะต้องกำหนดตามความร้ายแรงของความผิดที่ศาลพิจารณา อย่างไรก็ตาม ศาลมีอำนาจลดหรือเพิ่มอัตราโทษปรับได้ โดยพิจารณาจากฐานะของผู้กระทำความผิดและมีเหตุอื่นอันควรลดค่าปรับ เช่น การชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งส่วนใหญ่ศาลจะลดค่าปรับด้วยเหตุผลนี้

สมาคมผู้พิพากษา magistrate ได้กำหนดแนวทางการกำหนดโทษปรับในความผิดแต่ละลักษณะไว้ เพื่อให้ศาลได้นำมาใช้ประกอบการพิจารณากำหนดโทษปรับเพื่อก่อให้เกิดความเหมาะสมในการลงโทษอย่างเสมอภาคและได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด แนวทางดังกล่าวได้มีการปรับปรุงในปี 1993 และพิจารณาจากรายได้ของผู้กระทำความผิดโดยเฉลี่ย ซึ่งมีตัวอย่างของแนวทางการกำหนดโทษปรับไว้ ดังนี้

ลักษณะของความผิดและอัตราโทษปรับ

- เมาสุราและไม่อาจครองสติได้	90 ปอนด์
- ขับรถโดยประมาท	180 ปอนด์
- ทำให้เสียทรัพย์	270 ปอนด์
- ลักทรัพย์ในร้านค้า	270 ปอนด์
- ไม่หยุดเพื่อรายงานเมื่อมีอุบัติเหตุ	360 ปอนด์
- ขับรถโดยไม่มีประกันภัย	540 ปอนด์

2 โทษปรับในคดี Indictment โดยศาล Crown court ตามกฎหมายศาล Crown court มีอำนาจกำหนดโทษปรับได้โดยไม่มีอัตราโทษขั้นสูง (Criminal Law Act 1977, s 32 (1)) ในคดี Robinson [1991 Crim L. R. 794 ศาลลงโทษปรับ 5,000,000 ปอนด์ และลงโทษจำคุกด้วย นอกจากนี้ ใน PCC(A), 2000, s 3 ไม่ได้จำกัดอำนาจศาล Crown court ที่จะลงโทษปรับไม่เกินกำหนดเช่นเดียวกับ ศาล magistrate หากศาลได้พิจารณาคดี Indictment trial ในคดีที่อาจพิจารณาได้ทั้ง summary และ indictment trial อย่างไรก็ตาม ศาลอาจถูกจำกัดมิให้ลงโทษปรับในเหตุดังนี้

- 1) ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในกระบวนการพิจารณา indictment ในคดีที่พิจารณาในแบบ summary ได้ ตาม Criminal Justice Act 1988, s 40
- 2) ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในความผิดเล็กน้อย (minor offence) ตาม , Criminal Justice Act 1988, s 56
- 3) ศาล Crown court ได้พิพากษากลับคำพิพากษาของ ศาล Magistrate ในคดีที่พิจารณา แบบ summary ซึ่งศาลได้ยกฟ้องหรือให้ลงโทษโดยชุมชน หรือยกฟ้องโดยมีเงื่อนไขที่ศาลกำหนด
- 4) เมื่อศาลสั่งให้ปรับเพราะมีการอุทธรณ์เกี่ยวกับคำวินิจฉัยในเรื่องที่ตัดสินว่าจำเลยผิด หรืออุทธรณ์โต้แย้งคำวินิจฉัยลงโทษของศาล magistrate

การบังคับชำระค่าปรับกรณีไม่อาจชำระค่าปรับได้

หลักการกำหนดค่าปรับของประเทศอังกฤษ ศาลจะคำนึงถึงรายได้ที่แท้จริงโดยพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมแห่งข้อหาและประวัติของผู้กระทำความผิดประกอบกันด้วย และที่สำคัญที่สุดศาลจะต้องคำนึงว่าผู้กระทำความผิดสามารถชำระค่าปรับได้หรือไม่ ประกอบกันเสมอ โดยเมื่อศาล Crown Court หรือ Magistrate Court ลงโทษปรับแล้ว โดยหลักผู้ต้องโทษปรับต้องนำเงินมาชำระต่อศาล โดยเงินสดหรือเช็ค หากไม่ได้ชำระต่อศาล ในทันที ศาลมีดุลพินิจกำหนดเวลาให้ชำระค่าปรับได้ตามที่เห็นสมควร หากไม่ชำระ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้บังคับค่าปรับจากทรัพย์สินอื่น หรืออาจสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ (ซึ่งต้องเป็นเพศเดียวกับผู้ต้องโทษปรับ) เพื่อค้นตัวผู้ต้องโทษปรับ และหากพบเงินในตัวผู้นั้นก็ให้นำมาชำระค่าปรับได้ หรืออาจผ่อนชำระค่าปรับให้กับผู้ต้องโทษปรับได้ และหากบังคับโดยทางอื่นไม่ได้ก็อาจสั่งกักขังแทนค่าปรับแทน ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับ โดยทั่วไปศาลจะให้ผ่อนได้ภายใน 12 เดือน แต่มีบางคดีที่ศาลอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับเกินกว่า 1 ปีได้ แต่หากพิจารณาว่าจะให้ผ่อนได้นานถึง 2 หรือ 3 ปี จะต้องเป็นกรณีที่เป็นความผิดร้ายแรง ซึ่งต้องโทษปรับเป็นจำนวนมาก ในกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับไม่อาจชำระค่าปรับ หรือผ่อนชำระค่าปรับ ศาลมีอำนาจสั่งจำคุก หรือ กักขังได้ (PCC(S)A2000, s 139 (2)) แต่ผู้นั้นต้องมีอายุกว่า 18 ปี แต่ถ้าผู้นั้น มีอายุกว่า 18 ปีแต่ไม่เกิน 20 ปี ศาลมีอำนาจใช้การกักขังแทนค่าปรับได้ จะใช้โทษจำคุกไม่ได้ (PCC(S)A, 2000, s 108)

ระยะเวลาที่ Crown Court จะกำหนดให้จำคุกหรือกักขังแทนค่าปรับนั้น ต้องมีกำหนดไม่เกินกว่าที่ (PCC(S)A 2000, s 139 (4)) กำหนด ดังนี้

จำนวนโทษปรับและระยะเวลาชั้นสูงในการกักขังแทนค่าปรับ

- ไม่เกิน 200 ปอนด์	7 วัน
- เกิน 200 แต่ไม่เกิน 500 ปอนด์	14 วัน
- เกิน 500 แต่ไม่เกิน 1,000 ปอนด์	28 วัน
- เกิน 1,000 แต่ไม่เกิน 2,500 ปอนด์	45 วัน
- เกิน 2,500 แต่ไม่เกิน 5,000 ปอนด์	3 เดือน
- เกิน 5,000 แต่ไม่เกิน 10,000 ปอนด์	6 เดือน
- เกิน 10,000 แต่ไม่เกิน 20,000 ปอนด์	12 เดือน
- เกิน 20,000 แต่ไม่เกิน 50,000 ปอนด์	18 เดือน
- เกิน 50,000 แต่ไม่เกิน 100,000 ปอนด์	2 ปี
- เกิน 100,000 แต่ไม่เกิน 250,000 ปอนด์	3 ปี
- เกิน 250,000 แต่ไม่เกิน 1,000,000 ปอนด์	5 ปี
- เกิน 1,000,000 ปอนด์	10 ปี

มาตรการที่กำหนดไว้ใน CJA 2003 เกี่ยวกับการกำหนดโทษปรับนั้น ไม่ได้เปลี่ยนแปลงหลักการเดิม แต่มีการปรับปรุงวิธีการบังคับค่าปรับในกรณีที่ผู้นั้นไม่มีเงินเสียค่าปรับหรือหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ โดยกำหนดไว้ในมาตรา 300-301 ซึ่งใช้กับการชำระค่าปรับทั้งศาล magistrate และศาล Crown court ที่จะใช้ไม่ใช้การลงโทษจำคุกแทนค่าปรับ โดยอาจออกคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

1) ศาลสั่งให้ทำงานบริการโดยไม่จ่ายค่าตอบแทนตามมาตรา 199 ของ CJA 2003 หรือ สั่งห้ามออกนอกสถานที่ Curfew order ตามมาตรา 204 แทนการชำระค่าปรับ หรืออาจขยายเวลาในการชำระค่าปรับให้แก่ผู้กระทำความผิดได้ในเวลาที่คาดว่าเขาจะมีเงินที่จะชำระ ได้ หรือใช้ผ่อนชำระค่าปรับ

2) ในกรณีที่มีคำสั่งให้ทำงานโดยไม่จ่ายค่าตอบแทนหรือการสั่งห้ามออกนอกสถานที่ แล้วหากผู้นั้นฝ่าฝืนการบังคับ กรณีฝ่าฝืนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ใน Schedule 8, 9 ,10

3) ศาลมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตขับรถ ตาม the Road Traffic Act 1988

สำหรับเกณฑ์การคำนวณจำนวนวันที่ทำงานหรือวันที่ถูกห้ามออกนอกสถานที่จะเทียบกับจำนวนค่าปรับในอัตราเท่าใด กำหนดไว้ใน Schedule 31 ดังนี้

(1) จำนวนวันที่ศาลจะสั่งให้ทำงานโดยไม่จ่ายค่าแรง ต้องไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมง โดยมีเกณฑ์ให้ทำงานโดยไม่จ่ายค่าแรง ไม่เกินกำหนดดังนี้

จำนวนโทษปรับและชั่วโมงที่ทำงาน	
- ไม่เกิน 200 ปอนด์	40 ชั่วโมง
- เกิน 200 แต่ไม่เกิน 500 ปอนด์	60 ชั่วโมง
- เกิน 500 ปอนด์ขึ้นไป	100 ชั่วโมง

(2) ในกรณีสั่งห้ามออกนอกสถานที่แทนการชำระค่าปรับ มีเกณฑ์คำนวณดังนี้

จำนวนเงินที่ปรับและจำนวนวันที่ถูกห้าม	
- ไม่เกิน 200 ปอนด์	20 ชั่วโมง
- เกิน 200 แต่ไม่เกิน 500 ปอนด์	30 ชั่วโมง
- เกิน 500 แต่ไม่เกิน 1,000 ปอนด์	60 ชั่วโมง

- เกิน 1,000 ปอนด์ แต่ไม่เกิน 2,500 ปอนด์ 90 ชั่วโมง
- เกิน 2,500 ปอนด์ขึ้นไป 180 ชั่วโมง⁴⁸

3.3.1.2.2 การใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับ

ในประเทศอังกฤษมีการใช้มาตรการลงโทษทางสังคม (Community Penalties) กับผู้กระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูและจิตใจของผู้กระทำความผิด โดยการกำหนดให้ทำงานบริการแก่สังคมและชุมชน ซึ่งประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรกที่นำเอารูปแบบการให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมมาใช้ ทั้งนี้เพราะในปี ค.ศ. 1972 รัฐสภาอังกฤษได้บัญญัติกฎหมายให้อำนาจศาลใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจผู้กระทำความผิดโดยสั่งให้ทำงานบริการแก่สังคมหรือชุมชน เหตุผลก็เนื่องมาจากในขณะนั้นประเทศอังกฤษและเวลส์ต้องเผชิญกับปัญหานักโทษล้นคุก จากการสำรวจข้อมูลของกระทรวงมหาดไทย (Home Office)⁴⁹ พบว่า 1 ใน 3 ของผู้ต้องขังบนเรือนจำเป็นผู้กระทำความผิดอาญาประเภทลหุโทษหรือความผิดเล็กน้อยที่ต้องรับโทษจำคุกในระยะสั้น อย่างไรก็ตามเมื่อคำนึงถึงความเหมาะสมและผลกระทบจากการจำคุกระยะสั้นที่ไม่มีประสิทธิภาพในการที่จะยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นอีก กล่าวคือประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ต้องโทษจำคุกระยะสั้นที่เป็นผู้ใหญ่จะหวนกลับไปกระทำความผิดขึ้นอีกภายในระยะเวลาเพียง 2 ปี หลังจากที่พ้นโทษไปแล้ว ซึ่งรัฐเองก็ต้องสูญเสียงบประมาณไปเป็นจำนวนมากเพื่อที่จะควบคุมคนเหล่านี้ไว้ในเรือนจำ⁵⁰ ในที่สุดคณะกรรมการที่ปรึกษาระบบการลงโทษ (The Adversary Council on The Penal System) ได้พยายามหาทางเลือกอื่นที่เหมาะสมแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำและวิธีการหนึ่งก็คือการสั่งให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคม (Community Service by Order) โดยเชื่อว่ามาตรการดังกล่าวจะช่วยลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำได้ในที่สุด

โดยในระยะแรกอังกฤษได้นำมาทดลองใช้ใน 5 เขตพื้นที่ ได้แก่ เมืองลอนดอน (London) เมืองนอตติงแฮม (Nottinghamshire) เมืองเดอร์แฮม (Durham) เมืองเคนท์

⁴⁸ ณรงค์ ใจหาญ , รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา, เสนอต่อสำนักงานกิจการงานยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, มิถุนายน 2549 , หน้า 88-92.

⁴⁹ Home Office (กระทรวงมหาดไทย) เป็นหน่วยงานของรัฐบาลมีหน้าที่ควบคุมการบริหารส่วนท้องถิ่น ดำรวจและหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐในอังกฤษและเวลส์ โดยรัฐมนตรีมหาดไทยเรียกว่า Home Secretary หรือ Secretary of States for Home Affairs เป็นผู้บริหารสูงสุดหรือเทียบเท่ากระทรวงมหาดไทยของ London

⁵⁰ Ken Pease and William McWilliams , Community Service by order , Academic press Ltd, 1980 , p. 1.

(Kent) เมืองแลนคาเชียร์ (Lancashire) เมื่อประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำจึงได้มีการขยายการบังคับใช้ไปสู่เมืองต่างๆ ของประเทศอังกฤษ

สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเอามาตรการบริการสังคมมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่สำคัญมีอยู่สองฉบับคือ

1. พระราชบัญญัติกำหนดอำนาจศาลอาญา ค.ศ. 1973 (The Power of Criminal Courts Act 1973) เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจศาลอาญาในการจัดให้ผู้กระทำความผิดซึ่งถูกศาลสั่งคุมประพฤติให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ให้กับชุมชนหรือสังคมโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน โดยมีหลักการสำคัญ คือ

- เมื่อบุคคลที่มีอายุ 16 ปี หรือกว่า 16 ปีถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดอาญา ก่อนที่ศาลจะทำคำพิพากษา ศาลจะให้จำเลยทำงานบริการสังคม ซึ่งเป็นคำสั่งให้จำเลยทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนี้ จำนวนชั่วโมงที่บุคคลจะต้องทำงานบริการสังคมตามคำสั่งศาลจะมีจำนวนชั่วโมงไม่น้อยกว่า 40 ชั่วโมง และไม่เกินกว่า 240 ชั่วโมง

- ศาลจะไม่ทำคำสั่งให้จำเลยทำงานบริการสังคม เว้นแต่ศาลจะได้ไต่สวนและรับฟังความเห็นจากเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ (Probation officer) ว่าจำเลยเป็นบุคคลที่เหมาะสมที่จะทำงานบริการสังคมภายใต้คำสั่งศาลได้ และศาลจะไม่ทำคำสั่งให้จำเลยทำงานบริการสังคม เว้นแต่ความจะปรากฏเป็นที่พอใจแก่ศาลว่าจำเลยสามารถทำงานบริการสังคมภายใต้การสั่งการของเจ้าหน้าที่ โดยศาลจะกำหนดให้จำเลยทำงานบริการสังคมในบริการใกล้ที่พักอาศัย หรือใกล้ภูมิสำเนาของจำเลย

- เมื่อศาลทำคำสั่งให้จำเลยทำงานบริการสังคมในความผิดตั้งแต่ 2 ฐานความผิดขึ้นไปซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดจริงในฐานความผิดที่ฟ้องต่อศาล ศาลอาจกำหนดจำนวนชั่วโมงทำงานให้จำเลยโดยชั่วโมงที่ให้จำเลยทำงานจะต้องสอดคล้องกับคำสั่งศาลและจำนวนชั่วโมงทำงานบริการสังคมที่ศาลสั่ง เมื่อรวมกันแล้วจะต้องไม่เกิน 240 ชั่วโมง

- ก่อนที่ศาลจะทำคำสั่งให้จำเลยทำงานบริการสังคม ศาลต้องอธิบายให้จำเลยฟังในเรื่องดังต่อไปนี้

(ก) วัตถุประสงค์และผลของคำสั่งโดยเฉพาะสิ่งที่จะต้อง

ทำตามคำสั่ง

(ข) ผลที่จะเกิดขึ้นเมื่อจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล และศาลมีอำนาจในการตรวจสอบคำสั่งว่าจำเลยได้ปฏิบัติตามคำสั่งหรือไม่หรือเจ้าหน้าที่ดูแลการทำงานของจำเลยหรือไม่

- งานที่กำหนดให้จำเลยทำงานเพื่อบริการสังคมจะต้องเป็นงานที่ทำเสร็จภายในระยะเวลา 12 เดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งและคำสั่งดังกล่าวจะมีผลบังคับจนกว่าจำเลยได้ทำงานบริการสังคมจนครบตามที่ศาลกำหนด เว้นแต่จะมีการยกเลิกคำสั่งศาล และคำสั่งทำงานบริการสังคมต้องไม่ขัดกับหลักของศาสนา และไม่ขัดกับเวลาทำงานปกติที่จำเลยทำงานหรือไปโรงเรียนหรืออยู่สถาบันการศึกษา

2. พระราชบัญญัติการบริหารงานกระบวนกรยุติธรรม ค.ศ. 1972 (Criminal Justice Act 1972) เป็นกฎหมายที่วางแนวปฏิบัติสำหรับศาลและกระทรวงมหาดไทย (Home Office)

สำหรับระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานภายใต้โครงการบริการสังคมผู้รับผิดชอบคือ "Secretary of State" โดยจะมีอำนาจตราพระราชกำหนด กฎ และระเบียบ สำหรับการปฏิบัติงาน และจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคม ส่วนหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผู้ที่มีสิทธิได้รับเลือกให้ทำงานบริการสังคมนั้นเป็นไปตามพระราชบัญญัติกำหนดอำนาจศาลอาญา มาตรา 14 (1) คือ

(ก) จะต้องเป็นผู้กระทำความผิดที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 17 ปีบริบูรณ์ และต้องคำพิพากษาของศาลให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการกำหนดโทษ และศาลเห็นสมควรให้จำเลยทำงานบริการสังคมแทนการลงโทษจำคุก

(ข) ต้องสอบถามความยินยอมจากผู้กระทำความผิด

ในการใช้มาตรการทำงานบริการสังคมของประเทศอังกฤษนั้นต้องเป็นคดีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยและเป็นโทษจำคุกในคดีเล็กน้อย (Minor Offences) ทั้งนี้ศาลจะสั่งให้คุมประพฤติจำเลยด้วยหรือไม่ก็ได้ ศาลจะนำวิธีการทำงานบริการสังคมแทนการลงโทษจำคุกมาใช้ได้ โดยไม่ผูกติดกับเงื่อนไขการคุมความประพฤติ กล่าวคือศาลอาจจะสั่งให้ทำงานบริการสังคมได้เลย หรืออาจสั่งให้คุมประพฤติจำเลยโดยศาลจะกำหนดเงื่อนไขการลงโทษด้วยการทำงานบริการสังคมควบคู่ไปด้วยและถือว่าเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการคุมความประพฤติก็ได้

ส่วนวิธีการในทางปฏิบัติ การบริหารโครงการบริการสังคมของผู้ถูกคุมความประพฤติในประเทศอังกฤษจะอยู่ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานคุมประพฤติ (Probation Office) ซึ่งขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย พนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งงานคุมความประพฤติและงานบริการสังคม นอกจากนั้นยังมีเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับงานบริการทาง

สาธารณะ (Community Service Organizer) ทำหน้าที่สอดส่องดูแลการทำงานของผู้ถูกคุมความประพฤติภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการคุมประพฤติและบริการสังคมท้องถิ่น และจะมีหน้าที่กำหนดขอบเขตและวิธีการทำงานที่ให้ผู้ถูกคุมประพฤติทำ โดยร่วมงานในลักษณะประสานกันกับหน่วยงานเจ้าหน้าที่อาสาสมัครในท้องถิ่น

3.3.2 ประเทศในระบบ Civil Law

ในส่วนนี้ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงการบังคับโทษปรับและการใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับของประเทศในระบบ Civil Law ซึ่งได้แก่ ประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนี รายละเอียดดังนี้

3.3.2.1 ประเทศฝรั่งเศส

3.3.2.1.1 การบังคับโทษปรับ

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่มีการแบ่งประเภทความผิดอาญาไว้อย่างเป็นระบบ เรียกว่า การแบ่งประเภทความผิดแบบระบบไตรภาค⁵¹ โดยได้แบ่งประเภทของความผิดออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1. ความผิดอุกฤษฎโทษหรือความผิดมหันตโทษ (Les Crimes)
ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1993 มาตรา 131-1 ได้แก่อความผิดที่มีบทระวางโทษดังต่อไปนี้

- 1) จำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิต
- 2) จำคุกหรือกักขังสามสิบปี
- 3) จำคุกหรือกักขังยี่สิบปี
- 4) จำคุกหรือกักขังสิบห้าปี

ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-2 บัญญัติไว้ว่า แม้ศาลจะลงโทษจำคุกและกักขัง สำหรับความอุกฤษฎโทษแล้ว ก็ไม่ห้ามในการที่จะลงโทษปรับหรือโทษเสริมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131-10

⁵¹ อรรถชัย วงศ์อุดมมงคล , " การใช้มาตรการอื่นแทนโทษทางอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดบางประเภท" , (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2548) , หน้า 48.

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-1 นั้นบัญญัติไว้แต่โทษจำคุกสำหรับความผิดอุกฤษฏ์โทษ ไม่ได้กล่าวถึงโทษปรับเลย ต่างกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-3 โทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดฆังฉิมโทษ มีทั้งโทษปรับและโทษแทนที่ หรือโทษเสริมอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติ ซึ่งกำหนดความผิดอุกฤษฏ์โทษและกำหนดโทษไว้แต่เพียงโทษจำคุกโดยไม่กำหนดโทษปรับไว้ด้วย

อย่างไรก็ดีประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 131-10 ได้กำหนดโทษเสริมสำหรับความผิดความผิดอุกฤษฏ์โทษหรือความผิดฆังฉิมโทษไว้ โดยเป็นโทษสำหรับบุคคลธรรมดา ได้แก่ โทษดังต่อไปนี้

- การห้าม การริบ การลบล้างหรือการถอนสิทธิ
- คำสั่งให้รักษาพยาบาล หรือการกำหนดหน้าที่ให้กระทำ
- ห้ามเคลื่อนย้าย หรือการริบวัตถุสิ่งของ
- ปิดสถานประกอบการ
- ให้ปิดประกาศคำวินิจฉัยของศาล หรือเผยแพร่ โดยสื่อ

หนังสือพิมพ์ หรือวิธีการสื่อสารวิทยุโทรทัศน์

2. ความผิดฆังฉิมโทษหรือฆังฉิมโทษ (Les Délits) ซึ่งประเภทของโทษที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดฆังฉิมโทษนั้น ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1993 ได้กำหนดไว้ดังนี้

- 1) โทษจำคุก
- 2) โทษปรับ
- 3) โทษปรับรายวัน
- 4) โทษการทำงานบริการสาธารณะ
- 5) โทษห้ามหรือจำกัดสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131-6
- 6) โทษเสริมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131-10

จะเห็นว่า โทษสำหรับความผิดฆังฉิมโทษหรือฆังฉิมโทษนั้น จะมีโทษหลักคือโทษจำคุกและโทษปรับ และมีโทษทางเลือก (Les Peines Alternatives) หรือโทษแทนที่ (Les Peines De Substitution) ซึ่งได้แก่ โทษปรับรายวัน โทษการทำงานบริการสาธารณะ โทษห้ามหรือจำกัดสิทธิ และโทษเสริม (Les Peines Complémentaries) ตามมาตรา 131-10 ข้างต้น โดยโทษปรับถือเป็นโทษหลักของการกำหนดความผิดในชั้นฆังฉิมโทษหรือฆังฉิมโทษ โดยกรณีบุคคลธรรมดากระทำความผิด โทษปรับอาจใช้เป็นโทษที่แทนการจำคุกได้ในกรณีความผิดเล็กน้อย ซึ่งเป็นการหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น แต่กรณีนิติบุคคลกระทำความผิดโทษปรับมักใช้เป็นโทษหลักประเภทเดียวที่จะลงแก่นิติบุคคลนั้น

2.1 โทษทางเลือกสำหรับความผิดฆมิโทษ (Les peines correctionnelles alternatives)

โทษทางเลือกเกิดขึ้นมาตั้งแต่ครั้งที่มีการออกบัญญัติฉบับลงวันที่ 11 กรกฎาคม ค.ศ. 1975 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้โทษประเภทนี้ในการลงโทษแทนโทษจำคุกระยะสั้น โทษทางเลือกจึงเป็นโทษที่มีรูปแบบพิเศษจากโทษหลักอันเป็นโทษดั้งเดิมทั่วไป รูปแบบของโทษประเภทนี้ คือ การห้าม หรือการจำกัดสิทธิต่างๆ ของผู้กระทำความผิด ต่อมาเมื่อได้มีการประกาศใช้บัญญัติฉบับลงวันที่ 10 มิถุนายน ค.ศ. 1983 ได้มีการบัญญัติประเภทของโทษทางเลือกให้สมบูรณ์ โดยแก้ไขเพิ่มเติมโทษใหม่ๆ เข้าไปอีก คือ การทำงานบริการสาธารณะและโทษปรับรายวัน

(1) โทษปรับรายวัน

โทษปรับรายวันเป็นโทษที่มีการใช้ในต่างประเทศ เช่น ประเทศเยอรมัน ฯลฯ มาแล้วก่อนที่ประเทศฝรั่งเศสจะนำมาใช้ หลังจากที่ได้มีการศึกษาข้อดี และข้อเสียเกี่ยวกับการใช้โทษดังกล่าวแล้วได้มีการนำโทษปรับรายวันมาใช้ในกฎหมายฝรั่งเศส โดยบัญญัติฉบับลงวันที่ 10 มิถุนายน ค.ศ. 1983 ในขณะนั้นวัตถุประสงค์ของการใช้โทษปรับรายวันมีไว้เพื่อเป็นโทษที่ไ้แทนที่โทษจำคุก จึงมีผลเท่ากับว่าเมื่อศาลจะพิพากษาลงโทษปรับรายวันแล้ว ศาลไม่สามารถลงโทษจำคุกและโทษปรับธรรมดาได้

อย่างไรก็ตาม รัฐบัญญัติเกี่ยวกับการสัญจรทางหลวงฉบับลงวันที่ 10 กรกฎาคม ค.ศ. 1987 ได้กำหนดให้โทษปรับรายวันเป็นโทษเสริมสำหรับความผิดที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายทางหลวง (Code de la Route)

ต่อมาเมื่อมีการปฏิรูปประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ฝ่ายนิติบัญญัติได้กำหนดเงื่อนไขในการใช้โทษปรับรายวันใหม่ โทษปรับรายวันได้กลายเป็นโทษเสริมทั่วไป และโทษที่สามารถใช้แทนที่โทษปรับ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-5 และ 131-25 กล่าวคือ ตามหนังสือเวียนว่าด้วยแนวทางการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญา ได้อนุญาตให้ผู้พิพากษาสามารถลงโทษจำคุกและโทษปรับรายวันพร้อมกันได้ ทำให้โทษปรับรายวันมีฐานะเป็นโทษหลักทั่วไปในกรณีดังกล่าวและไม่มีฐานะเป็นโทษแทนที่โทษจำคุกอีกต่อไป (ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-5)

ลักษณะของโทษปรับรายวันเป็นโทษปรับที่ให้ศาลใช้ดุลพินิจ ในการกำหนดจำนวนค่าปรับในแต่ละวันโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจและภาระความ

รับผิดชอบของจำเลย ซึ่งจะต้องไม่เกิน 300 ยูโรต่อหนึ่งวัน และการกำหนดจำนวนวันที่จะต้องรับโทษปรับรายวันนั้นจะต้องคำนึงถึงพฤติการณ์แวดล้อมแห่งการกระทำความผิด แต่ต้องไม่เกินสามร้อยหกสิบวัน (ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-5)

2) โทษการทำงานบริการสาธารณะ

โทษการทำงานบริการสาธารณะเป็นโทษที่ได้มีการนำมาใช้โดยรัฐบัญญัติ ฉบับลงวันที่ 10 มิถุนายน ค.ศ. 1983 เช่นเดียวกับโทษปรับรายวัน เป็นโทษที่กำหนดไว้สำหรับเป็นโทษแทนที่โทษจำคุกตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-8 ศาลได้ใช้โทษดังกล่าวแทนโทษจำคุกเป็นจำนวนไม่น้อย เนื่องจากโทษการทำงานบริการสาธารณะมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้แทนการลงโทษหลัก ดังนั้น นอกจากประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-9 วรรคแรกจะห้ามการลงโทษการทำงานบริการสาธารณะพร้อมกับโทษจำคุกแล้วยังห้ามการลงโทษการทำงานบริการสาธารณะพร้อมกับการลงโทษอื่น ๆ ในคราวเดียวกันอีกด้วย

- 2.1) โทษห้ามหรือจำกัดสิทธิของผู้กระทำความผิด
- 2.2) โทษปรับ
- 2.3) โทษปรับรายวัน

ระยะเวลาของโทษการทำงานบริการสาธารณะนั้นกำหนดไว้ว่าจะต่ำกว่าสี่สิบชั่วโมงไม่ได้ แต่ห้ามเกินกว่าสองร้อยชั่วโมง ระยะเวลาการทำงานดังกล่าวจะต้องอยู่ภายในกรอบเวลาที่ศาลกำหนดไว้ แต่ระยะเวลาดังกล่าวต้องไม่เกินกว่าสิบแปดเดือน

3) โทษห้ามหรือการจำกัดสิทธิต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิด

ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-6 ได้บัญญัติโทษห้ามหรือจำกัดสิทธิของผู้กระทำความผิดไว้จำนวน 11 ประการด้วยกันตามลำดับความหนักเบา เกือบครึ่งหนึ่งของโทษดังกล่าวมีผลกระทบโดยตรงหรือโดยทางอ้อมต่อสิทธิมนุษยชนที่สำคัญยิ่งในโลกยุคปัจจุบัน นั่นก็คือ การห้ามขับขี่ยานพาหนะ รายละเอียดของโทษห้ามหรือจำกัดสิทธิของผู้กระทำความผิดไว้จำนวน 11 ประการมีดังต่อไปนี้

- 3.1) การพักใบอนุญาตขับขี่เป็นระยะเวลาไม่เกินห้าปี
- 3.2) การห้ามขับขี่ยานพาหนะบางประเภทเป็น

ระยะเวลาไม่เกินห้าปี

3.3) การยกเลิกใบอนุญาตขับขี่และการห้ามร้องขอให้
ออกใบอนุญาตขับขี่ฉบับใหม่เป็นระยะเวลาไม่เกินห้าปี

3.4) การรียานพาหนะหนึ่งหรือหลายรายการของ
ผู้กระทำความผิด

3.5) การห้ามเคลื่อนที่ยานพาหนะหนึ่งหรือหลาย
รายการของผู้กระทำความผิดเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี

3.6) การห้ามยึดถือหรือพกพาอาวุธซึ่งต้องได้รับ
อนุญาตเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี

3.7) การรียอาวุธหนึ่งหรือหลายรายการซึ่งเป็น
กรรมสิทธิ์ หรืออยู่ในความครอบครองของผู้ถูกลงโทษ

3.8) การถอนใบอนุญาตล่าสัตว์กับการห้ามร้องขอ
ออกใบอนุญาตล่าสัตว์ฉบับใหม่เป็นระยะเวลาไม่เกินห้าปี

3.9) การห้ามส่งจ่ายเช็คเพื่อการอื่นนอกเหนือจากเช็ค
ที่อนุญาตให้ถอนเงินโดยผู้ส่งจ่าย ซึ่งเป็นผู้จ่าย หรือเช็คที่ได้รับการรับรองและแสดงบัตรจ่ายเงิน
ของธนาคาร

3.10) การรียสิ่งของที่มีไว้หรือมีความมุ่งหมายที่จะใช้
กระทำความผิด หรือสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิด อย่างไรก็ตามการรียสิ่งของ
ดังกล่าวไม่อาจกระทำได้ หากเป็นความผิดมัจฉิมโทษเกี่ยวกับการพิมพ์

3.11) การห้ามประกอบกิจกรรมทางวิชาชีพหรือสังคม
เป็นระยะเวลาไม่เกินห้าปีหากปรากฏว่าสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ใช้กิจกรรมดังกล่าวถูกจง
ใจใช้สำหรับเตรียมการหรือกระทำความผิด

อย่างไรก็ตาม การห้ามดังกล่าวไม่บังคับใช้สำหรับการปฏิบัติ
ภารกิจที่มาจากทางเลือกตั้ง หรือในความรับผิดชอบของสหภาพ รวมทั้งในกรณีที่เป็นความผิด
มัจฉิมโทษเกี่ยวกับการพิมพ์

2.2 โทษเสริมสำหรับความผิดมัจฉิมโทษ

สำหรับโทษเสริม ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา
มาตรา 131-10 นั้น ซึ่งเป็นโทษที่กำหนดไว้สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลธรรมดาได้แก่

- 1) การห้าม การรีย การลบล้าง หรือการถอนสิทธิ
- 2) คำสั่งให้รักษาพยาบาลหรือการกำหนดหน้าที่ให้กระทำ
- 3) ห้ามเคลื่อนย้ายหรือการรียวัตถุสิ่งของ
- 4) ปิดสถานประกอบการ

5) ให้ปิดประกาศคำวินิจฉัยของศาล หรือเผยแพร่โดยสื่อหนังสือพิมพ์ หรือวิธีการสื่อสารวิทยุ โทรทัศน์

3. ความผิดลหุโทษ (Les Contraventions) ซึ่งเป็นความผิดที่กำหนดขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความมีวินัยของส่วนรวม โดยส่วนมากมักเป็นความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรงและเป็นความผิดที่เกิดจากข้อห้าม (Mala Prohibita) โดยได้กำหนดโทษสำหรับความผิดลหุโทษไว้ 2 ประเภทด้วยกันคือ

- 1) โทษปรับ
- 2) โทษที่ห้ามหรือจำกัดสิทธิบางประการ

ซึ่งแต่เดิมก่อนมีการประกาศใช้กฎหมายอาญาฉบับใหม่ ใน ปี ค.ศ. 1993 กฎหมายอาญาเดิม (ค.ศ.1810) ได้กำหนดโทษสำหรับความผิดลหุโทษไว้ คือ โทษจำคุก โทษปรับและโทษริบทรัพย์สิน จะเห็นได้ว่าปัจจุบันประเทศฝรั่งเศสได้มุ่งเน้นโทษเสริมอื่น ๆ แทนการลงโทษจำคุกมากขึ้น ซึ่งโทษเสริมดังกล่าวคือโทษที่ห้ามหรือจำกัดสิทธิของผู้กระทำความผิด เช่น การประกอบอาชีพ ดังที่กล่าวมาข้างต้น

3.3.2.1.2 การใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับ

มาตรการเสริมใช้แทนการปรับของประเทศฝรั่งเศส นอกจากที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 131-10 ซึ่งเป็นโทษเสริมสำหรับความผิดอุกฤษฏ์โทษหรือความผิดมหันตโทษและความผิดมัชฌิมโทษหรือมัชยโทษ อันได้แก่ การลงโทษบุคคลธรรมดาโดยการห้าม การริบ การลบล้างหรือการถอนสิทธิ, คำสั่งให้รักษาพยาบาล หรือการกำหนดหน้าที่ให้กระทำ, ห้ามเคลื่อนย้าย หรือการริบวัตถุสิ่งของ, ปิดสถานประกอบการ และคำสั่งให้ปิดประกาศคำวินิจฉัยของศาล หรือเผยแพร่ โดยสื่อหนังสือพิมพ์ หรือวิธีการสื่อสารวิทยุโทรทัศน์แล้ว ประเทศฝรั่งเศสยังได้มีการนำแนวคิดเกี่ยวกับมาตรการทำงานบริการสังคมมาใช้เป็นมาตรการเสริมและแทนการปรับด้วย โดยมีความประสงค์เพื่อช่วยฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องโทษให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ง่ายขึ้น ลดความหวาดกลัวและความวิตกกังวลของประชาชน

มาตรการบริการสังคมในประเทศฝรั่งเศส เป็นมาตรการที่กำหนดขึ้นโดยรัฐบัญญัติเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน ค.ศ. 1983 ซึ่งต่อมาได้มีการกำหนดมาตรการดังกล่าวนี้ไว้ในประมวลกฎหมายอาญาในส่วนของเรื่องโทษ ศาลจะใช้มาตรการบริการสังคมกับคดีอาญาที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดในคดีเล็กน้อยๆ ที่มีการทำซ้ำแล้วซ้ำอีก หรือความผิดปานกลาง เช่น ความผิดเกี่ยวกับการจราจรหรือการคมนาคม โดยส่วนใหญ่ศาลอุทธรณ์จะเป็นผู้นำ

วิธีการดังกล่าวมาใช้มากกว่าศาลชั้นต้น ซึ่งศาลจะพิพากษาเมื่อสิ้นสุดการพิจารณาคดี โดยในทางปฏิบัติจะมีผู้ทำหน้าที่บังคับโทษ (Le juge de l'application des peines (JAP)) ซึ่งจะเป็นผู้พิพากษาในชั้นศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่หรือผู้พิพากษาในชั้นศาลที่มีคำพิพากษาแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาบังคับโทษ ผู้พิพากษาบังคับโทษจะตรวจสอบประวัติและความประพฤติของผู้ต้องโทษเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมในการปรับเปลี่ยนโทษ หากพิจารณาแล้วสมควรจะได้รับการเปลี่ยนโทษ ผู้พิพากษาบังคับโทษจะเป็นผู้ร้องขอให้ศาลเปลี่ยนโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือนเป็นมาตรการบริการสังคม ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หรือรอการลงโทษพร้อมกับการใช้มาตรการบริการสังคม ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 132-54 โดยลักษณะงานบริการสังคมส่วนใหญ่จะเป็นการทำงานในด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมเนื่องจากการเป็นการทำงานที่มีความเสี่ยงน้อย

ในกรณีที่ผู้ต้องโทษนั้นมีงานทำอยู่แล้วจะต้องบังคับใช้มาตรการทำงานบริการสังคมนอกเวลาของการทำงานปกติ โดยหน่วยงานที่ผู้ต้องโทษไปทำงานจะต้องเป็นผู้จ่ายค่าอาหาร ค่าเดินทางและเงินประกันความเสียหายอันเกิดจากทำงาน

ในการเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นมาตรการบริการสังคมนั้น มาตรา 131-22 แห่งประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสได้กำหนดว่า ผู้พิพากษาบังคับโทษจะเป็นผู้กำหนดวิธีการและระยะเวลาในการบังคับมาตรการทำงานบริการสังคม โดยจะมีการกำหนดระยะเวลาการทำงานเป็นเวลา 40 - 240 ชั่วโมง ภายในระยะเวลาไม่เกิน 18 เดือน โดยไม่มีค่าตอบแทน และภายใต้ข้อจำกัดตามที่ศาลกำหนด ระยะเวลาดังกล่าวจะสิ้นสุดลงเมื่อผู้ต้องโทษได้ทำงานบริการสังคมเสร็จสมบูรณ์ โดยระยะเวลาดังกล่าวอาจจะสะดุดหยุดลงได้ในกรณีที่ผู้ต้องโทษประสบปัญหาที่ร้ายแรงและเร่งด่วน และภายในระยะเวลาดังกล่าวนี้ผู้พิพากษาจะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดจะต้องปฏิบัติตามมาตรการควบคุม คือ

1. ผู้กระทำความผิดที่ทำงานบริการสังคมต้องมารายงานตัวต่อผู้พิพากษาบังคับโทษ หรือเจ้าหน้าที่ควบคุมที่ได้รับมอบหมาย
2. ผู้กระทำความผิดที่ศาลสั่งให้ทำงานบริการสังคมจะต้องตรวจร่างกาย ก่อนที่จะมีการปฏิบัติหน้าที่ตามโทษที่ได้รับ เพื่อที่จะสามารถตรวจสอบว่าเป็นผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรง และไม่เป็นพาหะของเชื้อโรคไปยังผู้อื่น เป็นการยืนยันรับรองทางการแพทย์ว่าเหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการบริการสังคม
3. ผู้ทำงานบริการสังคม จะต้องชี้แจงเหตุผลของการเปลี่ยนงานหรือเปลี่ยนสถานที่พักอาศัยอันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการบริการสังคมตามวิธีการที่กำหนด

4. ผู้ทำการบริการสังคมจะต้องขออนุญาตล่วงหน้าต่อผู้พิพากษา บังคับโทษ สำหรับการเดินทางอันอาจจะก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการให้บริการสังคม

5. ผู้ทำงานบริการสังคมจะต้องให้เจ้าหน้าที่เข้าตรวจเยี่ยม และ ตรวจสอบข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับโทษของผู้เข้ารับทำงานบริการสังคม นอกจากนี้ ผู้ทำงานบริการ สังคมอาจจะต้องปฏิบัติตามหรือมีหน้าที่พิเศษที่ศาลจะกำหนดในแต่ละรายไป

3.3.2.2 ประเทศเยอรมนี

3.3.2.2.1 การบังคับโทษปรับ

โครงสร้างของการบังคับใช้โทษในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนี (German Criminal Code (Strafgesetzbuch, StGB)) ในส่วนที่ 3 ว่าด้วยการลงโทษ แยก การลงโทษออกเป็น 2 ระบบคือ 1.ระบบการลงโทษ และ 2. มาตรการฟื้นฟูแก้ไขและความ ปลอดภัย

1. ระบบการลงโทษ

การลงโทษตามกฎหมายเยอรมนีจำกัดอยู่แค่การจำคุกและการ ปรับเท่านั้น โดยได้อนุญาตให้มีการจำคุกตลอดชีวิตได้ แต่จะกระทำได้เพียงแต่อาชญากรรมที่ ร้ายแรงเท่านั้น และได้กำหนดกฎหมายเกณฑ์ในเรื่องของการกักขังระยะสั้นไว้ด้วย (Section 47 Short Terms of Imprisonment only in Exceptional Cases) พร้อมทั้งกำหนดบทบัญญัติย่อย พิเศษเกี่ยวกับการคุมประพฤติการปล่อยตัว (Section 56 Suspended Execution of Punishment) เพื่อลดการลงโทษในรูปแบบดังกล่าว โดยศาลอาจมีคำสั่งให้คุมประพฤติ ผู้กระทำความผิดได้ ทั้งนี้ จำกัดอยู่แค่เพียงการลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี และอาจได้รับการ ปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไขคุมประพฤติในกรณีที่ได้รับโทษไปแล้ว 2 ใน 3 หรืออาจได้รับการปล่อย ตัวภายใต้เงื่อนไขพิเศษในกรณีที่ได้รับโทษไปแล้ว 1 ใน 2

2. มาตรการฟื้นฟูแก้ไขและความปลอดภัย

เป็นรูปแบบของการบังคับใช้โทษอย่างหนึ่ง ซึ่งแยกออกเป็น 2 ประการ คือ มาตรการกักขัง ซึ่งได้แก่การนำตัวไปไว้ในโรงพยาบาล โดยมาตรการนี้ใช้ บังคับต่อผู้กระทำความผิดที่มีปัญหาทางจิตรุนแรง และมาตรการที่มีได้กักขัง ได้แก่ การเพิก ถอนใบอนุญาตขับชั้รถยนต์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดทางจราจร

สำหรับการบังคับใช้โทษปรับ ประเทศเยอรมนีได้เลือกใช้ระบบวันปรับ โดยการคำนวณอัตราค่าปรับผันแปรตามเหตุปัจจัยที่สำคัญสองประการคือ ลักษณะความรุนแรงของการกระทำและอัตรารายได้ของผู้กระทำความผิด การคิดค่าปรับโดยพิจารณาถึงปัจจัยสองส่วนนี้ ทำให้การปรับดำเนินไปในทิศทางที่เหมาะสม เนื่องจากศาลได้พิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำประกอบกับหลักฐานทางการเงินของผู้กระทำความผิดโดยพิจารณาว่าจำเลยได้กระทำความผิดที่มีความร้ายแรงมากน้อยแค่ไหนและสมควรจะกำหนดโทษสำหรับการกระทำดังกล่าวอย่างไรจึงจะเป็นธรรม รวมทั้งคำนึงถึงผู้กระทำความผิดว่าจะสามารถชำระค่าปรับได้หรือไม่ เมื่อศาลได้พิจารณาองค์ประกอบต่างๆ ดังกล่าวและได้มีคำพิพากษาว่าจะลงโทษปรับจำเลยเป็นเงินเท่าใด จึงจะถือว่าคำพิพากษาดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานเหมาะสมและเป็นธรรมอย่างยิ่ง

บทบังคับในเรื่องโทษปรับของประเทศเยอรมนีมีหลักเกณฑ์พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

(1) ค่าปรับต้องถูกกำหนดอัตราเป็นรายวัน โดยต่ำกว่า 5 วัน หากกฎหมายมิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นและไม่เกินกว่า 360 วัน

(2) ศาลพิจารณาอัตราค่าปรับในแต่ละวันโดยคำนึงถึงสภาพส่วนตัวและสถานะทางการเงินของผู้กระทำความผิด ในการกระทำความผิดศาลจะใช้รายได้เฉลี่ยสุทธิซึ่งผู้กระทำความผิดได้รับหรืออาจได้รับในหนึ่งวันเป็นจุดเริ่มต้น อัตรารายวันจะต้องถูกกำหนดไว้ที่ไม่ต่ำกว่า 2 มาร์คเยอรมนี และไม่เกินกว่า 10,000 มาร์คเยอรมนี

(3) ในการพิจารณาอัตรารายวัน อาจนำรายได้ สิทธิประโยชน์และอื่นๆ ของผู้กระทำความผิดมาประเมินด้วยก็ได้

(4) จำนวนอัตรารายวันต้องถูกระบุไว้ในคำตัดสิน

การกำหนดอัตราค่าปรับรายวัน ศาลจะต้องกำหนดให้มีความเหมาะสมกับรายได้ โดยการกำหนดปริมาณวันปรับนั้นต้องนำมาพิจารณาประกอบกับลักษณะความหนักเบาของการกระทำที่เป็นความผิด ทั้งนี้ศาลจะพิจารณาความหนักเบาของการกระทำนั้นได้จากแรงจูงใจในการกระทำความผิด วิธีการที่ใช้สำหรับกระทำความผิด ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่มีผลทำให้การกระทำความผิดนั้นรุนแรงขึ้นหรือลดลงประกอบกัน นอกจากนั้น ศาลยังต้องใช้ดุลพินิจในการกำหนดอัตราค่าปรับต่อวัน ซึ่งศาลจะกำหนดค่าปรับต่อวันให้มีความเหมาะสมกับรายได้เฉลี่ยสุทธิต่อวันของผู้กระทำความผิด โดยคำนึงถึงสภาพและฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ โดยการกำหนดค่าปรับนั้นไม่ควรมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดหรือครอบครัวต้องขาดรายได้ขั้นต่ำในการดำรงชีพประจำวัน ทั้งนี้ การคำนวณค่าปรับนั้นสามารถคิดอัตราค่าปรับจากรายได้ของผู้กระทำความผิด รายได้ดังกล่าวได้แก่ เงินเดือน เงินปันผล ดอกเบี้ย เงินบำนาญ และเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เป็นต้น เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการลงโทษ

อย่างแท้จริง กฎหมายก็เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดสามารถขอหักค่าใช้จ่ายที่จำเป็นออกจากรายได้สุทธิที่จะนำไปใช้คำนวณปริมาณค่าปรับเพื่อเป็นการลดจำนวนค่าปรับลง โดยค่าใช้จ่ายที่จำเป็นได้แก่ เงินภาษี เบี้ยประกัน ค่าใช้จ่ายของบริษัท รวมทั้งผลการดำเนินการที่ขาดทุน เป็นต้น ดังนั้น การคิดอัตราค่าปรับจึงต้องอาศัยข้อมูลทางการเงินหรือรายได้ของผู้กระทำความผิดมาเป็นฐานในการคำนวณ โดยศาลอาจขอให้พนักงานอัยการรายงานเกี่ยวกับอาชีพ วุฒิการศึกษา และสถานที่พักอาศัยของผู้กระทำความผิด เพื่อที่ศาลจะได้ นำข้อมูลเหล่านี้มาประกอบการพิจารณาว่ารายได้ที่นำมาแสดงต่อศาลนั้นสอดคล้องกับความเป็นจริงหรือไม่ประการใด

นอกจากนั้น ศาลยังมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจกำหนดระยะเวลาในการชำระค่าปรับได้ ถ้าผู้กระทำความผิดไม่สามารถชำระค่าปรับได้ทันที ทั้งนี้ต้องเป็นเนื่องจากประวัติส่วนตัวและสถานะทางการเงินของผู้กระทำความผิด หรือศาลอาจกำหนดให้ชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ได้ และศาลก็มีอำนาจที่จะเพิกถอนสิทธิในการชำระค่าปรับเป็นรายงวดนั้น หากผู้กระทำความผิดไม่สามารถชำระค่าปรับรายงวดได้ตรงเวลา หรือปรากฏต่อมาว่าฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิดดีขึ้น นอกจากนี้ ภายใต้กฎหมายนี้ ศาลอาจมีคำพิพากษาให้ลงโทษปรับประกอบกับการจำคุกก็ได้ หากเห็นว่าผู้กระทำความผิดไม่อาจชำระค่าปรับได้ แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงประวัติส่วนตัวและสถานการณ์ทางการเงินของผู้กระทำความผิด โดยให้อัตราค่าปรับรายวันหนึ่งวันเท่ากับการจำคุกหนึ่งวันและกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำของการจำคุกแทนการผัดผ่อนชำระค่าปรับเท่ากับหนึ่งวัน

3.3.2.2.2 การใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับ

เนื่องจากหลักการตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมนีมีหลักสำคัญ คือ จะไม่นำเอาการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ดังนั้น ศาลเยาวชนจะนำมาตรการอื่น ๆ มาใช้แทนการลงโทษทางอาญา 3 มาตรการด้วยกันคือ⁵²

1. มาตรการการให้การศึกษา (Educational Measures) เช่น การให้บริการสังคม (Community Service) หรือการเข้าร่วมโครงการฝึกหัดทางสังคม (Participation in Sanction System) เป็นต้น

⁵² เซษฐภัทร พรหมชนะ, "การนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับค่าปรับนอกเหนือจากการกักขังแทนค่าปรับ", หน้า 71.

2. มาตรการทางวินัย (Disciplinary Measures) รวมถึงการกักขังระยะสั้นเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ (short term detention up to 4 week)

3. การจำคุกเยาวชน (Youth Imprisonment) ซึ่งมีการจำคุกขั้นต่ำคือ 6 เดือน และการจำคุกขั้นสูงคือ 5 ปี สำหรับกรณีที่มีการกระทำความผิดที่รุนแรงมาก ผู้กระทำความผิดอาจถูกจำคุกขั้นสูงถึง 10 ปีได้